

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΤΟΥ

ΚΑΛΑΜΒΡΕΖΟΥ ΝΑΒΑΡΡΟ ΝΤΟΡΙΑΝ

ΑΜ. 124 ΈΤΟΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ 2008

ΜΕ ΤΙΤΛΟ

*Η Κρίση των Ευρώ-Ατλαντικών Σχέσεων κατά τη
περίοδο διακυβέρνησης Μπους: μια κριτική του
θεωρήματος του Kagan*

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

ΜΑΡΙΑ ΜΕΝΔΡΙΝΟΥ

ΡΕΘΥΜΝΟ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

1. ΜΑΡΙΑ ΜΕΝΔΡΙΝΟΥ

_____

2. ....

_____

3. ....

_____

Ημερομηνία Αξιολόγησης:

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	σελ. 3
Κεφάλαιο Πρώτο.....	σελ. 9
I. Η «Ευρώπη» στις «Ευρώ-Ατλαντικές» σχέσεις.....	σελ. 9
II. «Νέα» Ευρώπη.....	σελ. 12
III. Στατιστικά Στοιχεία.....	σελ.14
Κεφάλαιο Δεύτερο.....	σελ. 19
I. Το δόγμα Μπους και η επίδρασή του στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις.....	σελ. 20
<i>Δόγμα Μπους: Εισαγωγή.....</i>	<i>σελ.20</i>
<i>Δόγμα Μπους: αποτρεπτικός πόλεμος.....</i>	<i>σελ.20</i>
<i>Δόγμα Μπους: υπεροχή.....</i>	<i>σελ. 22</i>
<i>Δόγμα Μπους : μονομέρεια.....</i>	<i>σελ. 24</i>
<i>Η επίδρασή του δόγματος Μπους στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις.....</i>	<i>σελ. 26</i>
<i>Η κρίση του Ιράκ.....</i>	<i>σελ. 34</i>
II. Διαφορές στις αντιλήψεις απειλών και τρομοκρατίας.....	σελ. 40
III. Η λανθασμένη εικόνα της στρατιωτικά ανίσχυρης Ευρώπης.....	σελ. 45
<i>Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας.....</i>	<i>σελ. 46</i>
<i>Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας.....</i>	<i>σελ. 49</i>
Επίλογος.....	σελ. 52

Εισαγωγή

Η εξέταση της κρίσης των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων κατά τη περίοδο διακυβέρνησης Μπους αποτελεί ενδιαφέρον θέμα διότι πολλοί μελετητές έχουν κάνει λόγο για μια από τις πιο σοβαρές κρίσεις στην ιστορία αυτών των σχέσεων, αν όχι την πιο σοβαρή (Jones, 2004, σελ. 597). Παρά την δυνατή αλληλεγγύη που εκδηλώθηκε για τις ΗΠΑ μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, μόλις δύο χρόνια μετά η εικόνα είχε αντιστραφεί σε μεγάλο βαθμό, με τη κοινή γνώμη ακόμη και παραδοσιακών φίλο-Αμερικανικών κρατών να έχει εναντιωθεί στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική. Η πρόσφατη κρίση δεν είναι βεβαίως η πρώτη. Το Σουέζ, το Βιετνάμ και η Βοσνία μεταξύ άλλων υπήρξαν και αυτά σοβαρές κρίσεις. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τον Allin (2004, σελ. 649), «τα αλληπάλλληλα χτυπήματα στην διατλαντική εμπιστοσύνη που έχει καταφέρει η απόφαση εισβολής στο Ιράκ είναι πρωτοφανή στη μετά-πολεμική ιστορία», και αυτό διότι σε καμία από τις παλαιότερες κρίσεις δεν υπήρξε τέτοια ραγδαία επιδείνωση όσο κατά τη περίοδο 2002-2004. Παρομοίως, ο Menon, (2004, σελ. 634) και η Pond (in Jones, 2004, σελ., 595) υπογραμμίζουν το γεγονός πως ενώ οι παλαιότερες κρίσεις έτειναν να εστιάζουν σε μεμονωμένα θέματα, η πρόσφατη κρίση φαίνεται να σχετιζόταν με μια μεγάλη λίστα θεμάτων για τα οποία οι δύο μεριές είχαν ασυμβίβαστες θέσεις. Έτσι το πρόσφατο σχίσμα στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις είναι ιδιαίτερα βαθύ, και αποδεικνύεται από το γεγονός πως αρκετοί βασικοί Ευρωπαίοι σύμμαχοι (κυρίως η Γαλλία, η Γερμανία, αλλά και το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο) πλέον διαφωνούν σε σημαντικά ζητήματα, ιδιαίτερα για το πόλεμο στο Ιράκ και τις μεθόδους αντιμετώπισης της τρομοκρατίας (Flockhart, 2004, σελ. 395). Η ουσία είναι πως οι Ευρώ-Ατλαντικές

σχέσεις φαίνονται να έχουν υποστεί μια ουσιαστική μετάλλαξη μετά την κήρυξη του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» από τον Μπους, και ιδίως μετά τον πόλεμο στο Ιράκ. Η αλλαγή αυτή δεν αφορά μόνο μια διαφορά πολιτικών απόψεων. Συμβολίζει μια ουσιαστική διάσταση σχετικά με το πώς θα πρέπει να διαχειριστεί η εξωτερική πολιτική στο νέο περιβάλλον ασφάλειας που δημιουργήθηκε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001. Σημαίνει επίσης πως πλέον επικρατεί διαφωνία σχετικά με τις αρχές που πρέπει να διέπουν την εξωτερική πολιτική καθώς και για τις προσδοκίες που έχει η μια πλευρά για την άλλη. Η δύο θέσεις διαφέρουν λοιπόν ουσιαστικά, καθώς βασίζονται σε δύο διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με το τρόπο διατήρησης της τάξης και αντιμετώπισης των απειλών στην ασφάλεια (Flockhart, 2004, σελ. 396).

Πολλοί αναλυτές επιχειρούν να τοποθετήσουν τις επιμέρους κρίσεις στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις σε ένα γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο, υποστηρίζοντας ότι είναι απαραίτητη μια ιστορική αντίληψη των πιο πηγαίων εντάσεων που προσδιορίζουν την σχέση αυτή (Kavalski, 2005, σελ. 105). Από αυτή την άποψη, φέρεται να υπάρχουν πιο βαθιές αλλαγές στο γεωπολιτικό περιβάλλον, πράγμα που σημαίνει ότι η κρίση δεν αποτελεί περαστικό φαινόμενο ή παράγωγο των πολιτικών της κυβέρνησης Μπους (Kurchan, 2006, σελ. 82). Το Ιράκ δεν ήταν η αιτία της διαφωνίας, αλλά απλώς ο καταλύτης που τελικά έφερε στην επιφάνεια όλη την ένταση που είχε συσσωρευτεί από το τέλος του Ψυχρού πολέμου και οξυνθεί μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 (Lindley-French, 2003, σελ. 473).

Οι υποτιθέμενες «βαθύτερες γεωπολιτικές αλλαγές» συνήθως παίρνουν τη μορφή διαφορών ισχύος ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, που, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, έχουν οδηγήσει σε μια ουσιαστική διαφορά των αντιλήψεών τους σχετικά με τη διεθνή πολιτική. Απλουστεύοντας πολύ, αλλά όχι υπερβολικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η κυρίαρχη θέση των Ευρωπαίων τους επέτρεπε την άσκηση μιας *realpolitik* και τη συχνή χρήση βίας για την επίτευξη των στόχων τους, ενώ οι Αμερικάνοι προσέγγιζαν την διεθνή πολιτική από μια φιλελεύθερη-θεσμική σκοπιά επικαλούμενοι συχνά το δίκαιο και τους κανόνες για την επίλυση διαφορών (Crosi, 2003, σελ. 472). Μετά το τέλος του 2^{ου} Παγκόσμιου Πολέμου, η κατάρρευση της Ευρωπαϊκής υπεροχής στη διεθνή πολιτική και η ανάδειξη των ΗΠΑ ως υπερδύναμη άρχισε βαθμιαία να αντιστρέφει τις δύο προσεγγίσεις. Επιπλέον, οι Αμερικανικές εγγυήσεις ασφάλειας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου επέτρεψαν στην Ευρώπη να δώσει προτεραιότητα στην οικονομική ανάπτυξη εις βάρος της στρατιωτικής ισχύος, οδηγώντας στη ατροφία των αμυντικών δυνατοτήτων της (Jones, 2004, σελ. 601, Isiksal, 2004, p146). Σήμερα λοιπόν οι δύο πλευρές έχουν κατά κάποιο τρόπο «ανταλλάξει θέσεις», με τους Ευρωπαίους λοιπόν να τείνουν προς τον φιλελεύθερο θεσμισμό και τις ΗΠΑ να τείνουν στο ρεαλισμό (McCormick, 2005, σελ. 209). Αυτές οι διαφορές μπορεί να άργησαν να φανούν, διότι ο Ψυχρός Πόλεμος επισκίαζε τις όποιες εντάσεις, με το τέλος του όμως και την απομάκρυνση της αντίληψης της Σοβιετικής απειλής, οι ρωγμές στη συνοχή της Ατλαντικής συμμαχίας άρχισαν να εμφανίζονται όλο και πιο έντονες και πιο συχνές (Herms Drath, 2006, σελ. 426).

Ο κύριος εκπρόσωπος αυτής της άποψης είναι ο Kagan, του οποίου η ανάλυση των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων υπογραμμίζει την διαφορά ισχύος ως βασική αιτία έντασης. Σύμφωνα με τον Kagan, η διαφορά ισχύος έχει ως συνέπεια και μια ουσιαστική διαφορά στην προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, και συγκεκριμένα στην επιλογή των μέσων για την επίτευξη αυτών των πολιτικών (Coopen, 2006, σελ. 70). Οι Αμερικάνοι, παρόλο που χρησιμοποιούν μια ευρεία γκάμα πολιτικών και οικονομικών μέσων, θέτουν δυσανάλογο βάρος στην στρατιωτική ισχύ. Έχουν λίγη εμπιστοσύνη στους διεθνείς θεσμούς και οργανισμούς, λίγη υπομονή με την διπλωματία, και βλέπουν το κόσμο ως χωρισμένο μεταξύ του καλού και του κακού, μεταξύ φίλων και εχθρών (McCormick, 2005, σελ. 209). Κατά συνέπεια εξαρτώνται όλο και πιο πολύ από τον στρατιωτικό Λεβιάθαν (Moustakis and Chaudhuri, 2005, σελ. 388) για να τους καθοδηγήσει μέσα σε ένα αναρχικό Χομπσιανό περιβάλλον όπου η πραγματική ασφάλεια μετριέται ακόμη με στρατιωτικά κριτήρια (Peterson, 2004, σελ. 614).

Εν αντιθέσει, η Ευρώπη «τείνει να αποφύγει την στρατιωτική ισχύ και να θέλει να κατασκευάσει ένα κόσμο νόμων, κανόνων, διεθνούς διαβούλευσης και συνεργασίας» (Kagan in Peterson, 2004, σελ. 614). Έτσι η διεθνής δράση της Ευρώπης βασίζεται ολοένα και περισσότερο σε «μαλακά» εργαλεία πολιτικής για την αντιμετώπιση απειλών ασφαλείας. Για παράδειγμα, η βαθμιαία ένταξη των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στη Ευρωπαϊκή Ένωση φέρεται να προβάλλει της αρχές της φιλελεύθερης δημοκρατίας στη περιοχή και συνεπώς να εξασφαλίζει την πολιτική και οικονομική σταθερότητα της περιοχής. Πέρα από αυτή τη περιοχή, η Ευρώπη χρησιμοποιεί την οικονομική βοήθεια, την μεταναστευτική πολιτική, ακόμη και την

οικολογική πολιτική. Από αυτή τη άποψη δεν προκαλεί μεγάλη εντύπωση πως η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει τρεις φορές μεγαλύτερη αναπτυξιακή βοήθεια σε σχέση με τις ΗΠΑ, ενώ οι συνολικές αμυντικές δαπάνες των κρατών-μελών ισοδυναμούν περίπου με τα δύο-τρίτα αυτών των ΗΠΑ (Crosi, 2003, σελ. 473).

Σύμφωνα με τον Kagan λοιπόν, και οι δύο μεριές έχουν υποστεί τέτοιες πολιτιστικές αλλαγές που έχουν καταλήξει να έχουν μια ουσιαστική αντίθεση στις απόψεις τους σχετικά με τη χρήση βίας ως εργαλείο επίτευξης διεθνούς ασφάλειας και τάξης. Για τους Ευρωπαίους, η αμυντική αδυναμία τους έχει δημιουργήσει μια «κατανοητή αποστροφή προς την άσκηση στρατιωτικής ισχύς» (Kagan in Jones, 2004, σελ. 601), ενώ για τις ΗΠΑ, η αμυντική υπεροχή τους είχε το αντίθετο αποτέλεσμα. Καμία από τις δύο πλευρές δεν μπορεί να πείσει την άλλη να δεχτεί τη θέση της, κατά συνέπεια οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικανοί «συμφωνούν σε λίγα πράγματα και κατανοούν ο ένας τον άλλο όλο και λιγότερο» (Kagan in Danchev, 2005, σελ. 434). Επιπλέον, οι διαφορές δεν αποτελούν μια προσωρινή εκτροπή, αλλά εντάσσονται σε ένα βαθιά ριζωμένο φαινόμενο. Δεν είναι μόνο ότι οι δύο πλευρές αδυνατούν να συμφωνήσουν για επιμέρους θέματα όπως το Ιράκ, αλλά ότι διαφέρουν οι βασικές αντιλήψεις τους όσων αφορά την παγκόσμια ηγεσία, το ρόλο των διεθνών οργανισμών και θεσμών, καθώς και για την ισορροπία ανάμεσα στη χρήση βίας και διπλωματίας (Danchev, 2005, σελ. 434).

Το επιχείρημα του Kagan είναι ισχυρό, και από τη στιγμή που οι βασικές αρχές του πράγματι αντανακλώνονται στον Ευρωπαϊκό και Αμερικανικό τρόπο σκέψης, και εκδηλώνονται και στις αντίστοιχες συμπεριφορές τους, δεν είναι μια υπερβολή να πούμε ότι οι Ευρωπαίοι και Αμερικανοί σήμερα ζουν σε διαφορετικούς γεωστρατηγικούς

κόσμους (Puchala, 2005, σελ. 100). Οι μικρές και μεσαίες δυνάμεις πάντα προτιμούν την πολυμέρεια, κάτι που τους δίνει φωνή στα πράγματα. Μια υπερδύναμη όμως, πρέπει να ζυγίσει τα πλεονεκτήματα της πολυμέρειας σε σχέση με τα μειονεκτήματα μίας περιορισμένης αυτονομίας στη εξωτερική πολιτική (Crocì, 2003, σελ. 475). Τα στερεότυπα που έχουν κατά καιρούς δοθεί σε αυτή τη διάσταση αντιλήψεων έχουν και αυτά μια δόση αλήθειας. Οι Αμερικανοί φέρονται να βλέπουν τους Ευρωπαίους ως ανίσχυρους ή και απρόθυμους να αναλάβουν ενεργό δράση και ως έτοιμους να εθελουφυλούν σχετικά με την ενδεχόμενη παρουσία τρομοκρατών στην επικράτειά τους ή ακόμη και να είναι πρόθυμοι να πληρώνουν τεράστια λύτρα που δεν κάνουν τίποτα άλλο από το να αυξήσουν την δύναμη των τρομοκρατών. Από τη μεριά τους, οι Ευρωπαίοι βλέπουν συχνά τις ΗΠΑ ως έναν αδέξιο και αφελή Γκιούλιβερ χωρίς *savoir-faire*, που θα έπρεπε να συμβουλευεται τους πιο εκλεπτυσμένους φίλους του αντί να συνεχίζει την μανιώδη αναζήτηση προστασίας από κάθε πιθανή απειλή και τον ανελέητο βομβαρδισμό κάθε μικρής πρόκλησης (Crocì, 2003, σελ. 471, Shapiro and Byman, 2006, σελ. 45). Ο ίδιος ο Kagan περιγράφει την σχέση ως μια ανάμεσα στον Αμερικανό «καουμπόη» ή και τον ασυγκράτητο Αμερικανό Λεβιάθαν από τη μία, και τον αυστηρό Ευρωπαϊό γραφειοκράτη ή χαλάστρα/ στραβόξυλο από την άλλη (Kwok, 2005, σελ. 38-9).

Τρεις βασικές ενστάσεις ωστόσο πρέπει να σημειωθούν στο επιχείρημα του Kagan. Καταρχάς, ανάγοντας τις πολιτικές διαφορές στις διαφορές ισχύος, το επιχείρημα υποτιμά σε ένα μεγάλο βαθμό την πρωτοτυπία του δόγματος Μπους σχετικά με την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας των ΗΠΑ. Επιπλέον, η διάσπαση των Ευρώ-

Ατλαντικών σχέσεων έχει κατά βάθος πιο πολύ να κάνει με διαφορές στις αντιλήψεις σχετικά με την ασφάλεια και την τρομοκρατία παρά με τις ασυμβίβαστες στρατηγικές προσεγγίσεις των δήθεν Χομπσιανών Αμερικανών και των ειρηνιστών Ευρωπαίων (Michta, 2006, σελ. 62, Lindley-French, 2003, σελ. 474, Terriff, 2004, σελ. 423, Kay, 2005, σελ. 82). Τέλος, η παρατήρηση του Kagan πως «η Ευρώπη δεν θεωρεί ότι έχει κάποια αποστολή που να απαιτεί [σκληρή] ισχύ» (in Jones, 2004, σελ. 601) είναι ελλειμματική. Μια εξέταση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας και – παρά τις ενδο-ευρωπαϊκές διαφορές για την ακριβή φύση και λειτουργία του θεσμού – της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, αποκαλύπτει πως η Ευρώπη κάθε άλλο παρά «αποτελεσματική» είναι σε αφελείς σκέψεις περί μαλακής δύναμης (Flockhart, 2004, σελ. 399). Το υπόλοιπο αυτού του άρθρου θα χωριστεί σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος θα λύσουμε προκαταρκτικά μερικά προβλήματα θεωρητικής υφής σχετικά με την εξέταση Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων. Επίσης, μια σύντομη ανάλυση στατιστικών στοιχείων θα συμβάλει προς αυτή τη λύση, αλλά και προς την κατανόηση του βάθους της Ευρώ-Ατλαντικής κρίσης. Στο δεύτερο μέρος θα εξετάσουμε διαδοχικά τις τρεις ενστάσεις που σημειώσαμε στο επιχείρημα του Kagan.

Κεφάλαιο Πρώτο

I. Η «Ευρώπη» στις «Ευρώ-Ατλαντικές» σχέσεις

Ένα βασικό θεωρητικό πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί προκαταρκτικά σε οποιαδήποτε ανάλυση των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων είναι το τι εννοούμε με το

«Ευρωπαϊκό» σκέλος αυτής της σχέσης. Υπάρχει μια τάση να βλέπουμε την «Ευρώπη» ως μια ώριμη πολιτική οντότητα, σαν να επρόκειτο για τα Ηνωμένα Κράτη της Ευρώπης. Για παράδειγμα, πολλοί αναλυτές εξωτερικής πολιτικής στις ΗΠΑ αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως «Ευρώπη» με τον ίδιο ανακριβή τρόπο με τον οποίο αναφέρονται στις ΗΠΑ ως «Αμερική» (Jones, 2004, σελ. 602). Ωστόσο, δεν έχουμε φτάσει ακόμη στο σημείο που να μπορούμε να ικανοποιήσουμε πλήρως τον Kissinger που δεν ήξερε ποιόν να πάρει τηλέφωνο ώστε να μιλήσει στην «Ευρώπη» για κρίσιμα θέματα ασφάλειας (Coopen, 2006, σελ. 73). Παρόλο που οι ασύλληπτες καταστροφές δύο παγκοσμίων πολέμων έχουν δώσει μεγάλη ώθηση προς τη κατασκευή σταθερών θεσμών συνεργασίας, αυτό δεν σημαίνει πως η περιοχή αποτελεί ομοιογενή αμάλγαμα παρόμοιων κρατών. Οι διαφορετικοί πολιτισμοί, ιστορίες, και εθνικές συνειδήσεις δεν μπορούν να συναθροιστούν με μια βολική ενιαία έννοια (Coopen, 2006, σελ. 70).

Στο επίπεδο εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, μια τέτοια συνάθροιση θα ήταν εξίσου ανακριβής (Jones, 2004, σελ. 602). Η κρίση του Ιράκ απέδειξε ότι τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχουν ακόμη κοινή εξωτερική πολιτική, αφού η Ένωση δεν είχε καταλήξει σε κοινή θέση. Εξωτερικές πολιτικές υπάρχουν όσες υπάρχουν και κράτη, και ενώ μερικές φορές ενώνονται στους στόχους ή στα μέσα, σπάνια καταφέρνουν να ενωθούν και στα δύο. Η Βρετανία, η Ιταλία και Πολωνία για παράδειγμα ηγήθηκαν της «επιθετικής παράταξης» σχετικά με το Ιράκ, ενώ η Γαλλία και η Γερμανία ηγήθηκαν της πιο «ειρηνικής» (Dowd, 2004, σελ. 66). Πράγματι, η Γαλλία και η Γερμανία άσκησαν δριμιά κριτική προς την απόφαση τριών υποψήφιων για ένταξη χωρών το Ιανουάριο του 2003 – της Πολωνία, Ουγγαρίας και Τσεχίας – να

ακολουθήσουν την πρωτοβουλία του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ισπανίας, Δανίας, Ιταλίας και Πορτογαλίας υπογράφοντας ανοιχτή επιστολή υποστήριξης προς την στρατηγική των ΗΠΑ σχετικά με το Ιράκ, καθώς και προς την απόφαση των λεγόμενων χωρών του Βίλνιους Δέκα, δηλαδή της Αλβανίας, Βουλγαρίας, Κροατίας, Εσθονίας, Λετονίας, Λιθουανίας, FYROM, Ρουμανίας, Σλοβακίας και Σλοβενίας, να ακολουθήσουν το παράδειγμα και να υπογράψουν παρόμοια επιστολή (Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 98). Στη συνέχεια ο Σιράκ επιτέθηκε κατά των χωρών αυτών για την υποτιθέμενη ανωριμότητά και κακοπιστία τους, λέγοντας πως οι χώρες αυτές «χάσανε μια καλή ευκαιρία να σωπάσουν». Η Βουλγαρία και η Ρουμανία κηρύχτηκαν «ιδιαίτερα ανεύθυνες. Εάν ήθελαν να μειώσουν τις δυνατότητές τους στην ένταξη στην Ευρώπη, δεν μπορούσαν να βρουν καλύτερο τρόπο» (Dowd, 2004, σελ. 67, Kavalski, 2005, σελ. 115)

Η πόλωση που δημιουργήθηκε στην Ευρώπη προκάλεσε έτσι και μια σοβαρή ενδο-ευρωπαϊκή κρίση (που οδήγησε ακόμη και σε υποψίες ενός Αμερικανικού σχεδίου διάσπασης της Ευρώπης). Σχεδόν όλες η χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προς ένταξη στην ΕΕ (τον Μάιο του 2004) υποστήριξαν τη κυβέρνηση Μπους – μερικές από αυτές συμμετέχοντας μάλιστα ενεργά στην επιχείρηση Iraqi Freedom – παρά τις έντονες πιέσεις και αντιδράσεις κυρίως της Γαλλίας και Γερμανίας, κάτι που έδειξε με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο πως είναι ακόμη αδύνατον να μιλήσει κανείς για κοινή Ευρωπαϊκή θέση (Peterson, 2004, σελ. 618). Δεν είναι δε λίγοι οι αναλυτές που έχουν συμπεράνει επιπλέον πως η μεγαλύτερη πρόκληση για την ενότητα της ΚΕΠΠΑ της ΕΕ είναι η επίτευξη συναίνεσης ως προς τις σχέσεις ΕΕ με τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, η

εικόνα της αδέσμευτης υποστήριξης της Βρετανίας προς τις ΗΠΑ προκαλεί εντύπωση σε πολλούς Ευρωπαίους, ενώ αυτό που αντιλαμβάνονται πολλοί ως Γαλλικό αντί-Αμερικανισμό εξοργίζει ορισμένους άλλους Ευρωπαίους, που βλέπουν τις ΗΠΑ ως τον ύστατο εγγυητή της Ευρωπαϊκής σταθερότητας (Howorth, 2005, σελ. 40).

II. «Νέα» Ευρώπη

Η γνωστή αναφορά του τότε Υπουργού Αμύνης των ΗΠΑ Donald Rumsfeld στη «νέα» και «παλαιά» Ευρώπη σχετίζεται ακριβώς με αυτή τη ενδο-ευρωπαϊκή διάσταση εξωτερικών πολιτικών. Στο επίπεδο κοινής γνώμης όμως η αναφορά είναι λανθασμένη. Η Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη δεν ήταν διαιρημένη. Η Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, παλαιάς και νέας, βόρειας και νότιας, ανατολικής και δυτικής Ευρώπης, διαφώνησε με το πόλεμο. Η μόνη διαφορά ήταν ότι στη «νέα» Ευρώπη του Rumsfeld οι κυβερνήσεις εκείνων των χωρών είχαν στηρίξει την επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ (Kay, 2005, σελ. 79). Επιπλέον, το σχόλιο δεν έχει τόσο να κάνει με μία εικόνα παρακμής της Δυτικής Ευρώπης όσο είναι ένα παράπονο για την άρνηση αυτών των χωρών να ακολουθήσουν τις επιθυμίες των ΗΠΑ. Ενώ στο παρελθόν οι ΗΠΑ οδηγούσαν και η Ευρώπη ακολουθούσε, αυτό πλέον έχει αλλάξει. Όπως έχει σχολιάσει και ο Cox, η Ευρώπη «δεν προτίθεται πλέον να ακολουθεί τις υποδείξεις των Αμερικανών» (Jones, 2004, σελ. 605).

Επίσης αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως, παρόλο που οι περισσότερες χώρες της «νέας» Ευρώπης στήριξαν δημόσια τις Αμερικανικές επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν και το Ιράκ και επιπλέον συμμετείχαν στην αμφιλεγόμενη εισβολή του Ιράκ (Asmus and

Vondra, 2005, σελ. 210), αυτό δεν είχε τόσο να κάνει με την αντίληψή τους για την δομή της τρομοκρατίας όσο με την ειδική σχέση των χωρών αυτών με τις ΗΠΑ. Η συμμετοχή τους στις επιχειρήσεις της Ουάσιγκτον λοιπόν είναι κυρίως μια ένδειξη πολιτικής αλληλεγγύης (Aldrich, 2004, σελ., 751; Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 95) για την οποία δεν έχουν λείψει και οι ανταποδώσεις τύπου γρηγορότερη ένταξη στο NATO, Αμερικανικές εγγυήσεις ασφάλειας και στενότερες επαφές αμυντικών θεμάτων με τις ΗΠΑ (Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 102). Είναι γεγονός ότι πολλά μέρη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αισθάνονται ακόμη συναισθηματική αλληλεγγύη και ευγνωμοσύνη για τις ΗΠΑ και τον ηγετικό ρόλο που έπαιξαν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και συνεπώς βλέπουν με κάποια αμηχανία τον αντί-Αμερικανισμό που τόσο στη μόδα είναι σήμερα (Asmus and Vondra, 2005, σελ. 210) ενώ προτιμούν μια δυνατότερη και πιο ενωμένη Ευρώπη που συμπληρώνει το NATO και δεν ανταγωνίζεται ούτε υπονομεύει την συμμαχία κατά την αντιμετώπιση προκλήσεων στην ασφάλεια (Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 97)

Παρόλα αυτά, η μνήμη της Αμερικανικής συμβολής στην ανατροπή του κομμουνισμού και στην οικοδόμηση δημοκρατικών συστημάτων βαθμιαία εξασθενίζει στη περιοχή (Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 100), ενώ πολλοί κέντρο-Ευρωπαίοι είναι καχύποπτοι σε ό,τι αφορά τον ιδεαλισμό οποιασδήποτε μεγάλης δύναμης, αφού η ίδια τους η ιστορία τους έχει διδάξει να είναι κυνικοί απέναντι στο ηθικό περιεχόμενο της διπλωματίας των μεγάλων δυνάμεων (Asmus and Vondra, 2005, σελ. 210). Έτσι παρόλο που η κοινή γνώμη στη Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη αρχικά ήταν γενικά υποστηρικτική της θέσης των ΗΠΑ, έκτοτε έχει μεταλλάξει και κλίνει προς την πιο κριτική προσέγγιση της

Δυτικής Ευρώπης (Asmus and Vondra, 2005, σελ. 211). Η αίσθηση της αποτυχίας στο Ιράκ καθώς και της ανεπαρκούς αμοιβαιότητας για την υποστήριξη τους έχουν μειώσει σταθερά τις θετικές απόψεις των ΗΠΑ στα κράτη αυτά (Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 103), και δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός πως οι τρεις Βαλτικές χώρες, η Σλοβακία, η Σλοβενία και η Βουλγαρία που τόσο πρόσφατα είχαν κολακευτεί ως κράτη της «νέας» Ευρώπης, έχουν αρνηθεί να υπογράψουν τις διμερείς συμφωνίες του άρθρου 98 (Viksnins, 2003, 85).

III. Στατιστικά Στοιχεία

Ότι η πρόσφατη κρίση στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις είναι μεγάλη, είναι κοινώς αντιληπτό. Πόσο μεγάλη είναι ακριβώς όμως; Ένας τρόπος μέτρησης είναι τα στοιχεία δημοσκοπήσεων της κοινή γνώμης. Αυτά θα μας επιτρέψουν να εκτιμήσουμε, σε μεγάλο βαθμό, την έκταση της κρίσης, και θα εξαλείψουν οριστικά και τις όποιες τελευταίες αμφιβολίες σχετικά με το σφάλμα της διαίρεση μεταξύ «νέας» και «παλαιάς» Ευρώπης.

Δημοσκοπήσεις που διεξήχθησαν μεταξύ του 2002 και του 2004 κατέγραψαν μια ουσιαστική μείωση στην αμοιβαία φιλία καθώς και μία διάλυση εμπιστοσύνης ανάμεσα στους λαούς των δύο μεριών του Ατλαντικού. Μια διεθνής έρευνα που διεξήγαγε το Κέντρο Ερευνών *Pew* τον Μάρτιο του 2003, κατά τη διάρκεια των αντιπαραθέσεων στον ΟΗΕ αποκάλυψε ότι μεγάλες πλειονότητες στη Γαλλία (67%), Γερμανία (71%), Ιταλία (61%) και Ισπανία (74%), καθώς και μεγάλα ποσοστά Βρετανών (40%) και Πολωνών (44%), είχαν δυσμενή γνώμη για τις ΗΠΑ, ενώ μια έρευνα του Γερμανικού Ταμείου

Μάρσαλ βρήκε πως το 81% των Γερμανών και το 82% των Γάλλων αποδοκίμαζαν το τρόπο με τον οποίο ο Πρόεδρος Μπους χειριζόταν την εξωτερική πολιτική (Sarotte, 2005, σελ. 25). Μια παρόμοια έρευνα του Κέντρου Ερευνών *Pew* ένα χρόνο αργότερα έδειξε δραματική επιδείνωση Ευρωπαϊκών αισθημάτων φιλίας προς τις ΗΠΑ, με την επιλογή της ‘θετικής άποψης’ να έχει κατέβει κατά 35% στη Βρετανία, 31% στη Γαλλία, 53% στη Γερμανία, 42% στην Ιταλία, και 36% στην Ισπανία και στη Πολωνία σε σχέση με την προηγούμενη δημοσκόπηση (McCormick, 2005, σελ. 207).

Γενικότερα, η δημοσκόπηση του *Pew* του 2004 απεκάλυψε ότι σε σχέση με την Αμερικανική εισβολή και κατοχή του Ιράκ, οι Ευρωπαίοι εκδήλωναν δυσπιστία προς τις ΗΠΑ, καχυποψία για τα κίνητρα των Αμερικανών, καθώς και βαθιά δυσπιστία ως προς την ειλικρίνεια της Ουάσινγκτον κατά τη διεξαγωγή του ‘πολέμου κατά της τρομοκρατίας’. Ακόμη και στη Βρετανία, ένα μεγαλύτερο ποσοστό ερωτηθέντων εξέφρασε καχυποψία παρά εμπιστοσύνη. Παρομοίως, σε ό,τι αφορά την ειλικρίνεια των ΗΠΑ κατά τη διεξαγωγή του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, οι Γάλλοι και οι Γερμανοί ήταν οι πλέον δύσπιστοι (Puchala, 2005, σελ. 93). Ερωτηθείς για το εάν θεωρούσαν πως Αμερικανοί και Βρετανοί αξιωματούχοι ειλικρινά πίστευαν ότι υπήρχαν ΟΜΚ στο Ιράκ ή απλά ότι είχαν πει ψέματα, το 82% των Γάλλων είπαν ότι οι αξιωματούχοι είχαν πει ψέματα (Sarotte, 2005, σελ. 25). Όταν όσοι εξέφρασαν καχυποψία για τη διεξαγωγή του πολέμου κατά της τρομοκρατίας στη συνέχεια ρωτήθηκαν τι πίστευαν ότι ήταν τα πραγματικά κίνητρα των ΗΠΑ, μεγάλα ποσοστά στη Γαλλία, Γερμανία και Βρετανία διαβεβαίωσαν πως στόχος των ΗΠΑ ήταν ο έλεγχος του πετρελαίου της Μέσης

Ανατολής, ενώ το 53% των Γάλλων και το 47% των Γερμανών υποψιάστηκαν ότι οι ΗΠΑ στόχευαν και κυριεύσουν τον κόσμο (The Economist, 29/3/2008).

Διαδεδομένη ήταν και η αντίληψη ότι οι ΗΠΑ δρουν στη παγκόσμια σκηνή βάσει των δικών τους συμφερόντων χωρίς να λάβουν υπόψη τα συμφέροντα άλλων χωρών. Το 84% των Γάλλων, το 69% των Γερμανών και το 61% των Βρετανών είχαν αυτή την αίσθηση. Αποκαλυπτικές είναι επίσης οι απαντήσεις στη δημοσκόπηση του 2003 στην ερώτηση πώς επηρεάζονταν οι χώρες από τις εξωτερικές πολιτικές των Ηνωμένων Πολιτειών. 63% των ερωτηθέντων στη Γαλλία, 59% στη Γερμανία, 52% στην Ιταλία, 49% στην Ισπανία, 41% στη Πολωνία και 38% στη Βρετανία θεώρησαν ότι η χώρα τους επηρεαζόταν αρνητικά (Puchala, 2005, σελ. 93). Επιπλέον, πολλοί Ευρωπαίοι θεωρούν ότι η Αμερικανική παρουσία στο Ιράκ αντιπροσωπεύει μία απειλή στη παγκόσμια ειρήνη μεγαλύτερα και από το θεοκρατικό καθεστώς του Ιράν (Kurchan, 2006, σελ. 81). Πράγματι, μία έρευνα στα τέλη του 2003 έδειξε πως το 53% των Ευρωπαίων θεωρούσαν τις ΗΠΑ απειλή για τη παγκόσμια ειρήνη σε παρόμοιο επίπεδο με τη Βόρεια Κορέα και το Ιράν (McCormick, 2005, σελ. 207).

Παραλλήλως, καταγράφεται και μια αξιόλογη αύξηση των Ευρωπαίων που θα ήθελαν να δουν μια πιο ανεξάρτητη Ευρώπη. Μεταξύ του 2002 και του 2004, τα ποσοστά των Γάλλων, Γερμανών και Βρετανών που θα προτιμούσαν μια ‘ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική’ αυξήθηκαν κατά 10-15%. Στη δημοσκόπηση του 2003, το 63% των Ιταλών, το 60% των Ισπανών και το 49% των Πολωνών κατέγραψαν προτίμηση για μια ‘πιο ανεξάρτητη προσέγγιση στη ασφάλεια και στη διπλωματία απ’ ότι στο παρελθόν’

(Ruchala, 2005, σελ. 93). Είναι προφανές ότι το εύρος και το βάθος της ανησυχίας της Ευρωπαϊκής κοινής γνώμης για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ έχει αποτελέσει κίνητρο για την επιδίωξη μιας πιο ανεξάρτητης ταυτότητα (McCormick, 2005, σελ. 207).

Η ανόμοια ανταπόκριση των Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων χρησιμοποιείται συχνά ως παράδειγμα για να καταδείξει την προβληματικότητα της ιδέας της Ευρωπαϊκής ενότητας. Παρόλα αυτά, παρατηρώντας τη κοινή γνώμη στη Ευρώπη θα διαπιστώσει μια αξιοσημείωτη συνοχή. Δημοσκοπήσεις έδειξαν ότι το 70-90% ήταν αντίθετοι στο πόλεμο, ακόμη και σε χώρες των οποίων οι κυβερνήσεις τον υποστήριζαν (McCormick, 2005, σελ. 207). Πράγματι, ακόμη και στην επονομαζόμενη «νέα» Ευρώπη του Rumsfeld, η υποστήριξη για την στρατιωτική ανάμειξη στο Ιράκ έχει μειωθεί σταθερά. Το 2004, μόνο το 27% των Πολωνών υποστήριζε την αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων της χώρας του, ενώ το 58% θεώρησε πως η Αμερικανική πολιτική συνέβαλλε στην αστάθεια και τη σύγκρουση στο κόσμο (Michta, 2006, σελ. 62). Στη Σλοβακία, 75% της κοινής γνώμης ήταν αντίθετη στη συμμετοχή της χώρας τους στο πόλεμο του Ιράκ. Στη Ουγγαρία, το 54% των πολιτών υποστήριζε την επιστροφή των στρατευμάτων που είχαν αποσταλεί, ενώ ακόμη και στη Ρουμανία, ένας από τους πιο θερμούς υποστηρικτές της Αμερικανικής πολιτικής στη Μέση Ανατολή, η λαϊκή υποστήριξη μειώνεται σταθερά (Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 103).

Η δημοσκόπηση του *Pew* το 2004 έδωσε επίσης σημαντικές ενδείξεις αμοιβαιότητας στις αρνητικές γνώμες από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Μεταξύ του 2002 και του 2004, το ποσοστό Αμερικανών που είχε θετική γνώμη για τη Γαλλία έπεσε από το 79% στο

33%, ενώ το ποσοστό που είχε αρνητική γνώμη σκαρφάλωσε από το 16% στο 49%. Κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου, το ποσοστό Αμερικανών που είχε θετική άποψη για τη Γερμανία μειώθηκε από 83% στο 50%, ενώ οι αρνητικές απόψεις αυξήθηκαν από το 11% στο 28%. Ακόμη και όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, οι αλλαγές ακολούθησαν την ίδια αρνητική πορεία – αν και με λιγότερο δραματικές μειώσεις – με τις θετικές απόψεις να κατεβαίνουν από το 90% στο 77% (Puchala, 2005, σελ. 96). Είναι φανερό πως η Ευρώπη έχει χάσει την προεξέχουσα θέση της στη σκέψη πολλών Αμερικανών, ενώ οι ΗΠΑ έχουν χάσει την αξιοπιστία τους για πολλούς Ευρωπαίους (Danchev, 2005, σελ. 432).

Πολλοί παρατηρητές έσπευσαν να μετριάσουν τη σημασία των στοιχείων αυτών κηρύσσοντας τα προσωρινή συναισθηματική αντίδραση. Πέντε χρόνια αργότερα όμως, βλέπουμε πως δεν επρόκειτο για προσωρινή ανωμαλία, αντιθέτως μάλιστα. Η αντιπάθεια έχει μάλλον παγιωθεί και φαίνεται να καταγράφεται νέα άνοδος σε κάθε δημοσκόπηση. Μία πιο πρόσφατη έρευνα του Pew (2007) αποκαλύπτει πως περίπου 60% των Γερμανών, Γάλλων και Ισπανών έχει αρνητική γνώμη για τις ΗΠΑ. Πάνω από τα δύο τρίτα των Γάλλων και Γερμανών αντιπαθούν τις «Αμερικανικές αντιλήψεις περί δημοκρατίας» καθώς και τους «Αμερικανούς τρόπους επιχειρηματικότητας» (Romero, 2008, σελ. 80). Τα πράγματα είναι ακόμη χειρότερα σε ό,τι αφορά τον παγκόσμιο ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ. 70% των Γερμανών και 90% των Γάλλων και Σουηδών θεωρούν πως οι πολιτικές των ΗΠΑ αγνοούν τα συμφέροντα των κρατών τους (The Economist, 29/3/2008). Η υποστήριξη για το ‘πόλεμο κατά της τρομοκρατίας’ έχει πέσει στο 40% ή και λιγότερο σε κάθε χώρα. Στην Ισπανία, Γερμανία και Γαλλία, τουλάχιστον το 70%

κατηγορούν τις ΗΠΑ για την αύξηση της ψαλίδας μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Μία πρόσφατη δημοσκόπηση για θέματα εξωτερικής πολιτικής που διεξήχθη σε 11 Ευρωπαϊκές χώρες επιβεβαιώνει πως οι διαφορές στις αντιλήψεις των Ευρωπαίων και Αμερικανών σε σχέση με τη χρήση βίας παραμένουν ουσιαστικές. Το ενδεχόμενο χρήσης ένοπλης βίας κατά του Ιράν παραμένει το πιο οξύ σημείο αντιπαράθεσης. Πιο σημαντικά, το 60% των Ευρωπαίων επιδοκίμαζε τον παγκόσμιο ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ το 2002, ενώ το ποσοστό αυτό έπεσε στο 34% το 2004 και έκτοτε δεν έχει αλλάξει. Το «απαραίτητο» κράτος της δεκαετίας του 90' δεν εκτιμάται πλέον από σχεδόν τα δύο τρίτα των Ευρωπαίων, Δυτικών και Ανατολικών (Kastrup in Brown, 2005, σελ. 63; Romero, 2008, σελ. 80). Συμπερασματικά, η εικόνα της αγαθής Αμερικανικής ηγεμονίας που οι περισσότεροι Ευρωπαίοι είχαν εκτιμήσει για πάνω από 50 χρόνια δεν υπέστη απλώς κάποια ζημιά το 2003. Κατεστράφη και αντικαταστάθηκε από την αντίληψη μίας πανίσχυρης δύναμης που επιδιώκει λανθασμένες στρατηγικές με ανήθικα και παράνομα κίνητρα (Romero, 2008, σελ. 80-1).

Κεφάλαιο Δεύτερο

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε διαδοχικά τις τρεις ενστάσεις στο επιχείρημα του Kagan που διατυπώσαμε στην εισαγωγή. Η πρώτη αφορούσε το τρόπο με τον οποίο το επιχείρημα υποτιμούσε την πρωτοτυπία της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας του Μπους. Στο επόμενο μέρος λοιπόν θα εξετάσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των πολιτικών στα πλαίσια του λεγόμενου δόγματος Μπους, και

στη συνέχεια θα εξηγήσουμε το πώς αυτό το δόγμα προκάλεσε άμεση ζημιά στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις.

I. Το δόγμα Μπους και η επίδρασή του στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις

Δόγμα Μπους: Εισαγωγή

Το δόγμα Μπους περιλαμβάνει μια σειρά αρχών που επιχειρούν να επαναπροσδιορίσουν την υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ ανταποκρινόμενη στις προκλήσεις ασφάλειας που σηματοδότησε η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Το βασικό κείμενο στο οποίο εκθέτεται το καινούριο αυτό δόγμα είναι το υποχρεωτικό ετήσιο δημοσίευμα *Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ) των Ηνωμένων Πολιτειών* του έτους 2002. Η ΕΣΑ και κατ' επέκταση το δόγμα Μπους διαφέρει με τα προηγούμενα από τρεις ουσιαστικές απόψεις: την έμφασή του στην ανάληψη αποτρεπτικής στρατιωτικής δράσης, την διπλωματική του προσέγγιση που τείνει στην μονομέρεια και είναι έτοιμη να αναλάβει δράση ακόμη και χωρίς την νομιμοποίηση διεθνών οργάνων όπως του ΣΑ του ΟΗΕ ή την συμφωνία συμμαχικών χωρών, και την εμμονή του στη διατήρηση στρατιωτικής υπεροχής (Dunn, 2005, 2005, σελ. 6, Kagan, 2007, σελ. 19, Kurth, 2005, σελ. 5, Jervis, 2003, σελ. 365).

Δόγμα Μπους: αποτρεπτικός πόλεμος

Σύμφωνα με την *ΕΣΑ*, η σύγχρονη μορφή ασύμμετρων εχθροπραξιών καθιστά αναγκαίο για τις ΗΠΑ να «αντιμετωπίσουν αναπτυσσόμενες απειλές πριν πάρουν την τελική μορφή τους» (Cohen, 2004, σελ. 123) και «αν χρειαστεί να δράσουν αποτρεπτικά» (Gray, 2002, σελ. 440). Η πολιτική αποτρεπτικών πολέμων που προαναγγέλλει αποσκοπεί στο να διασφαλιστεί ότι ούτε τρομοκρατικές οργανώσεις ούτε χώρες που θεωρούνται εχθρικές στις ΗΠΑ δεν θα μπορέσουν να αποκτήσουν ποτέ πυρηνικά όπλα ή άλλα ΟΜΚ (Payne *et al.*, 2004, 19). Από την άποψη αυτή, το δόγμα Μπους επιχειρεί να διευρύνει την έννοια της αυτοάμυνας, θεωρώντας ότι είναι αποδεκτό από όλες τις απόψεις να καταφύγει στην χρήση ένοπλης βίας εναντίον ενός πιθανού εξωτερικού εχθρού για να αποτραπεί μια ενδεχόμενη μελλοντική επίθεση, παρ' όλο που ο πιθανός αυτός εχθρός δεν έχει ακόμη επιτεθεί κατά των ΗΠΑ (Weber, 2005, σελ. 482, Kurth, 2005, σελ. 5). Ο αποτρεπτικός (preventive) πόλεμος αυτού του είδους πάει ένα βήμα παραπέρα από τον προληπτικό (preemptive) πόλεμο - δεν είναι μόνο μια ξεκάθαρη παραβίαση του διεθνούς δικαίου, άλλα και μια υπονόμηση των ίδιων των παραδοσιακών αξιών των ΗΠΑ που απειλεί να καταστρέψει τις προσπάθειες πάνω από μισό αιώνα θεμελίωσης ενός δικτύου συλλογικών διεθνών οργανισμών που έχουν ως καθήκον να περιορίσουν την χρήση ένοπλης βίας στο διεθνές σύστημα (Lind, 2007, σελ. 9). Γεγονός είναι ότι η κυβέρνηση Μπους δεν θεωρεί πλέον την χρήση βίας ως μια ύστατη επιλογή. Αντίθετα, βλέπει την στρατιωτική ισχύ, δηλαδή τον τομέα όπου έχει το μεγαλύτερο συγκριτικό πλεονέκτημα, ως ένα χρήσιμο - ίσως και το πιο χρήσιμο - εργαλείο εξωτερικής πολιτικής (Bacevich, 2002, σελ. 3). «Η καλύτερη μας άμυνα είναι μια καλή επίθεση» αναφέρει η *ΕΣΑ*, αποκαλύπτοντας έτσι τις προθέσεις του Προέδρου Μπους να εκμεταλλευτεί το στρατιωτικό πλεονέκτημα της χώρας κατά το μέγιστο δυνατό τρόπο (Bacevich, 2002, σελ. 3).

Δόγμα Μπους: υπεροχή

Η δυνατότητα αποτρεπτικής δράσης προϋποθέτει στρατιωτική υπεροχή. Μια εξίσου σημαντική πτυχή του δόγματος Μπους είναι η ιδέα ότι οι ΗΠΑ δεν είναι πρόθυμες να επιτρέψουν σε άλλο κράτος να μειώσει το στρατιωτικό προβάδισμα που έχει αποκτήσει μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Σύμφωνα με την *ΕΣΑ*, στόχος της στρατηγικής των ΗΠΑ είναι «να αποθαρρύνει πιθανούς αντιπάλους από το να επιδιώξουν αύξηση αμυντικών οπλισμών με σκοπό να ξεπεράσουν ή να ισορροπήσουν την δύναμη των ΗΠΑ». Δεδομένο ότι οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν το 40% των παγκόσμιων αμυντικών δαπανών, πάνω από το άθροισμα των επόμενων 20 χωρών, η παρατήρηση αυτή δεν προκαλεί εντύπωση ως προς την δυνατότητα εφαρμογής της. Ως έκφραση επιδιωκόμενου στόχου όμως, αποκαλύπτει πολλά πράγματα για το πως βλέπουν το κόσμο, καθώς και την θέση τους σε αυτόν, οι ΗΠΑ, διότι όπως φαίνεται η *ΕΣΑ* αποτελεί και μια μόνιμη στρατηγική για την εξάλειψη οποιουδήποτε μελλοντικού ανταγωνιστή που θα επεδίωκε την ανατροπή της Αμερικανικής υπεροχής στην παγκόσμια σκηνή (Dunn, 2005, σελ. 8). Δεν είναι δύσκολο για μερικούς να εκλάβουν τον στόχο αυτόν ως προοίμιο μιας νέας μορφής ιμπεριαλισμού ή αποικισμού (PSR Center, 2002, σελ. 3, Perry, 2006, σελ. 59), ειδικά όταν προειδοποιείται η Κίνα (ως ο πιο πιθανός μελλοντικός αντίπαλος) να μην «επιδιώξει προχωρημένες αμυντικές δυνατότητες [που] αποτελούν απαρχαιωμένη μέθοδο και που, στο τέλος, θα καθυστερήσουν την επιδίωξη εθνικού μεγαλείου» (Record, 2003, σελ. 17). Ακόμη πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι ως πολιτική τοποθέτηση, φαίνεται να ενσωματώνει τις αμφιλεγόμενες αρχές του εγγράφου

Οδηγός Αμυντικού Σχεδιασμού του Paul Wolfowitz (1992), γνωστό ως το έγγραφο «No Rivals» που είχε διαρρεύσει στο τύπο από το Πεντάγωνο του τότε υπουργού αμύνης Dick Cheney και αποκηρυχθεί στη συνέχεια από την τότε κυβέρνηση του Μπους του πρεσβύτερου (Dunn, 2005, σελ. 8). Δεν είναι τυχαίο ότι ο Wolfowitz, ως υφυπουργός αμύνης, έχει κατευθύνει τον στρατηγικό σχεδιασμό της κυβέρνησης Μπους με έναν ουσιαστικό τρόπο, μια κατεύθυνση που σύμφωνα με το συγκεκριμένο έγγραφο, αποσκοπεί στο να «αποτρέψει πιθανούς αντιπάλους από το να επιδιώξουν μεγαλύτερους περιφερειακούς ρόλους ή παγκόσμιους ρόλους» (Gaddis, 2002, σελ. 52).

Πάντως, είμαστε ακόμη μακριά από την «μετά-Αμερικανική εποχή» του Zakaria (in Slaughter, 2009, σελ. 95) ή τον «απολικό κόσμο» του Haass (in Altman, 2009, σελ. 11), όπου υποτίθεται ότι η «άνοδος των υπολοίπων» δυνάμεων έχει μειώσει την σχετική επιρροή των ΗΠΑ (Zakaria, in Mattoo and Subramanian, 2009, σελ. 26; βλ. Newmann, 2002). Όπως είχε σχολιάσει ο Krauthammer, η σημερινή εποχή είναι μια εποχή

«κυριαρχία[ς] μιας πρωτοφανούς μοναδικής δύναμης. Ακόμη και στην μέγιστη ακμή της, η Βρετανία μπορούσε πάντα να αμφισβητηθεί από τις άλλες ισχυρές δυνάμεις. Ο στρατός ξηράς της Βρετανίας ήταν μικρότερος από τους αντίστοιχους στρατούς των Ευρωπαϊκών ηπειρωτικών δυνάμεων, ενώ το ναυτικό της θα μπορούσε να ισορροπηθεί από τον συνδυασμό των επόμενων δύο πιο μεγάλων ναυτικών. Σήμερα...η ναυτική, αεροπορική και διαστημική ισχύς των ΗΠΑ είναι ασυναγώνιστη» (in Lind, 2007, σελ. 11).

Πράγματι, οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ ξεπερνάνε σήμερα το σύνολο των αντίστοιχων δαπανών των επόμενων είκοσι χωρών, ενώ ακόμη και το ναυτικό, το οποίο έχει μειωθεί

αισθητά μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, εξακολουθεί να ξεπερνάει τον συνδυασμό των επόμενων δεκατριών ναυτικών δυνάμεων (Gates, 2009, σελ. 32).

Η προσέγγιση αυτή ανατρέπει την συνηθισμένη στρατηγική παραδοσιακών δυνάμεων διατήρησης του στάτους κβο, η οποία θα επεδίωκε την ένταξη μιας χώρας σε συμμαχίες που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν από κοινού αρκετούς πόρους ώστε να ξεπεράσουν την αντίπαλη συμμαχία (Lind, 2007, σελ. 8. βλ. Kagan, 2007, σελ. 18). Αντίθετα, η στρατηγική του δόγματος Μπους επιδιώκει από την μια μεριά να αποτρέψει την εμφάνιση πιθανών αντιπάλων, αποθαρρύνοντας χώρες όπως την Κίνα και την Ινδία, και καθισχύάζοντας πιο φιλικές χώρες όπως την Γερμανία ή την Ιαπωνία (Lind, 2007, σελ. 9).

Δόγμα Μπους : μονομέρεια

Ένα τρίτο στοιχείο του δόγματος Μπους, όπως αυτό παρουσιάστηκε στην *ΕΣΑ*, είναι η τοποθέτηση σύμφωνα με την οποία «Ενώ οι ΗΠΑ θα προσπαθούν πάντα να κινητοποιήσουν την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας, δεν θα διστάσουν να δράσουν μόνες, αν χρειαστεί, για να ασκήσουν το δικαίωμά τους στην αυτοάμυνα». Σε συνδυασμό με προφορικές δηλώσεις άγριας δύσης του τύπου «μαζί μας ή εναντίον μας» (Dunn, 2005, σελ. 24), γίνεται ξεκάθαρο ότι βασική αρχή της κυβέρνησης Μπους είναι ότι η μονομέρεια αποτελεί το μόνο αποτελεσματικό τρόπο προστασίας ζωτικών εθνικών συμφερόντων. Λαμπρό παράδειγμα υπήρξε η ομιλία του Μπους στα Ηνωμένα Έθνη το 2002, όπου τόνισε την ανυπομονησία του σχετικά με την διαδικασία του ΟΗΕ, ενώ άφησε να εννοηθεί ότι οι

ΗΠΑ διατηρούσαν το δικαίωμα να επέμβουν μονομερώς στο Ιράκ (Nagan, 2004 σελ. 24).

Όπως παρατήρησε ο Rubin,

«Αν η κινητοποίηση υποστήριξης για δράση κατά του Ιράκ ήταν πράγματι η ύψιστη προτεραιότητα της Ουάσιγκτον το φθινόπωρο του 2002, είναι δύσκολο να σκεφτεί κανείς μια πιο ζημιογόνα προσέγγιση από το να ξεκινήσει μια συζήτηση για το αν οι ΗΠΑ είχαν το δικαίωμα να επιτεθούν σε όποιον θέλουν, όποτε θεωρήσουν ότι είναι αναγκαίο» (in Dunn, 2005, σελ. 13).

Γενικότερα θα μπορούσε να πει κανείς ότι το στοιχείο αυτό του δόγματος Μπους όχι μόνο έβλεπε τις διεθνείς συμφωνίες και οργανισμούς ως αναποτελεσματικούς όσον αφορά την συνεισφορά τους στην Αμερικανική εθνική ασφάλεια, άλλα και προβληματικούς καθόσον έθεταν περιορισμούς στην ελευθερία κινήσεων των ΗΠΑ. Έτσι ο Πρόεδρος Μπους αρνήθηκε να υπογράψει την συνθήκη της Ρώμης που θεσπίζει το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ενώ παράλληλα επιχείρησε να υπονομεύσει την λειτουργία του μέσω διαφόρων κυβερνητικών πράξεων (ASPA) και παράλογων διμερών συμφωνιών με άλλες χώρες («συμφωνίες του άρθρου 98») με το πρόσχημα ότι θα ήταν ανεπίτρεπτο για ένα τέτοιο όργανο να δικάσει Αμερικανούς πολίτες. Η κυβέρνηση επίσης αρνήθηκε να υπογράψει τις «δηλώσεις της Οτάβα» σχετικά με τις νάρκες εδάφους. Με παρόμοιο τρόπο αντιτάχθηκε στην συνθήκη γενικής απαγόρευσης πυρηνικών δοκιμών (CTBT) δήθεν διότι θα ήταν αναποτελεσματική κατά της εξάπλωσης πυρηνικών όπλων και θα εμπόδιζε την ανάπτυξη και συντήρηση του Αμερικανικού πυρηνικού οπλοστασίου. Η σύμβαση Βιολογικών όπλων επίσης απορρίφθηκε για παρόμοιους λόγους, με την πρόσθετη δικαιολογία ότι θα έβλαπτε την οικονομική ασφάλεια της χώρας από τη στιγμή που θα

επέτρεπε σε ξένους ελεγκτές να διεξάγουν ενοχλητικούς ελέγχους σε φαρμακευτικές μονάδες. Τέλος, η κυβέρνηση Μπους αρνήθηκε να επικυρώσει το Πρωτόκολλο του Κιότο διότι όντας η πιο ρυπογόνα χώρα στο κόσμο, οι διατάξεις της συνθήκης υποτίθεται ότι θα έβλαπταν την οικονομία (Dunn, 2005 σελ. 8).

Το δόγμα Μπους αντιπροσωπεύει μία επιθετική αναβίωση των αρχών της Αμερικανικής ιδεολογίας του εξεπιοναλισμού, που σύμφωνα με τον Luck, εμπεριέχει τέσσερα σχετικά μεταξύ τους χαρακτηριστικά: μια τάση προς την μονομέρεια και μια ανοσία στις πιέσεις και την κριτική των άλλων, μια πεποίθηση πως οι εθνικές αξίες του κράτους έχουν παγκόσμια ισχύ και ότι οι θέσεις του είναι ορθές και ηθικές, μια τάση για ένα κράτος να παίρνει αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής βάσει εσωτερικών παραγόντων, καθώς και η πεποίθηση μιας κυβέρνησης πως η πολυμέρεια είναι μια επιλογή, όχι υποχρέωση (McCormick, 2005, σελ. 203). Έτσι αυτά καθαυτά τα κύρια χαρακτηριστικά του δόγματος Μπους δεν εμφανίζουν τρομερή πρωτοτυπία. Στοιχεία μονομέρειας, αποτρεπτικής δράσης και διατήρησης υπεροχής έχουν υπάρξει σε προηγούμενα δόγματα ασφαλείας. Αυτό που αναμφίβολα αλλάζει όμως στα πλαίσια του δόγματος Μπους είναι η αυξημένη σημασία τους καθώς και ο συγκροτημένος συνδυασμός τους, που το καθιστούν έτσι πρωτοφανές για τα αμυντικά δεδομένα των ΗΠΑ (Dombrowski and Payne, 2003, σελ. 398, Jervis, 2005, σελ. 352).

Η επίδρασή του δόγματος Μπους στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις

Ας επιστρέψουμε στο κρίσιμο ερώτημα του κατά πόσο η επιδείνωση των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων είναι απόρροια διαφορών ισχύος και του τέλους του Ψυχρού Πολέμου, και πόσο απλώς συνέπεια κακού κυβερνητικού χειρισμού. Η σύντομη απάντηση είναι πως υπάρχουν στοιχεία και των δύο παραγόντων. Ωστόσο, ο κακός κυβερνητικός χειρισμός από το επιτελείο του Μπους είναι αυτός που αναμφίβολα έχει διογκώσει ένα έστω και σοβαρό πρόβλημα σε μια σοβαρότατη κρίση (Allin, 2004, σελ., 650). Συνεπώς, γνωρίζοντας πλέον τις βασικές αρχές του δόγματος Μπους, στη συνέχεια θα δείξουμε πως αυτό το δόγμα έχει προκαλέσει μεγαλύτερη ζημιά απ' ό,τι του αποδίδουν τα αφηρημένα επιχειρήματα περί ισχύος και διαφορετικών αντιλήψεων διεθνούς τάξης.

Ο Prestowitz και ο Allman έχουν υποστηρίξει πως οι ΗΠΑ κινούνται σε ένα διαφορετικό επίπεδο με τον υπόλοιπο κόσμο σε σχέση με μια μεγάλη γκάμα θεμάτων, κάτι που τις έχει μεταμορφώσει σε ένα είδος κράτους-παρία. Η μονομερής προσέγγιση των ΗΠΑ στην εξωτερική πολιτική τις κάνει να αδιαφορούν για τις γνώμες των άλλων χωρών, ενώ η αντίληψη ανωτερότητας τις αποτρέπει από το να ακούσουν αντίπαλες αναλύσεις ή να σκεφτούν εναλλακτικές λύσεις, κάτι που έχει αποξενώσει τους φίλους τους και εξοργίσει τους εχθρούς τους (McCormick, 2005, σελ. 209). Η πολυμερής Ευρώπη συχνά αισθάνεται παγιδευμένη όταν οι ΗΠΑ δρουν σαν μοναχικό κράτος-παρία που λαμβάνει αποφάσεις βάσει των δικών του προτιμήσεων χωρίς την συμβολή των συμμαχικών εταίρων του (Peters, 2004, σελ. 384).

Η αίσθηση μοναδικότητας που απορρέει από την ιδεολογία του εξεπσιοναλισμού μπορεί επίσης να οδηγήσει στην αυθάδεια, καθώς υπονοεί μια ηθική ανωτερότητα. Οι ΗΠΑ πιστεύουν πως οι ερμηνείες τους σχετικά με τα διεθνή προβλήματα είναι σωστές και ότι ο τρόπος αντιμετώπισής τους είναι επίσης ο πιο ενδεδειγμένος, ασχέτως με το τι θα πούν οι άλλοι (McCormick, 2005, σελ. 203). Ενδεικτική είναι η δήλωση του Μπους σχετικά με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, «ή μαζί μας ή εναντίον μας», που έχει περιγραφεί από τον πρώην Σύμβουλο Ασφαλείας Μπρεζίνσκι ως μια αντανάκλαση μιας «παρανοϊκής αντίληψης για τον κόσμο» (Allin, 2004, σελ. 651). Παρομοίως, ο Schlesinger αρνήθηκε να δεχτεί ότι η «μετά-11^η Σεπτεμβρίου πραγματικότητα» μπορούσε να αποτελέσει αιτιολογία για την εγκατάλειψη συλλογικής ασφάλειας : «Ο μονομερής αποτρεπτικός πόλεμος δεν είναι ούτε νόμιμος ούτε ηθικός. Είναι παράνομος και ανήθικος. Για περισσότερο από δύο εκατοντάδες χρόνια δεν ήμασταν τέτοιου είδους χώρα» (Davis, 2003, σελ. 115).

Πολλοί Ευρωπαίοι θα προσυπέγραφαν σε αυτή την άποψη. Θεωρούν προφανές ότι η ανήθικη λογική του αποτρεπτικού πολέμου είναι τουλάχιστον αποκρουστική για όσους πολίτες πιστεύουν στις αρχές του διαφωτισμού και της ατομικής ελευθερίας (Davis, 2003, σελ. 106). Είναι πράγματι δύσκολο να υπερεκτιμήσει κανείς την ενόχληση που δημιούργησε στους Ευρωπαϊκούς κύκλους εξωτερικής πολιτικής αλλά και στον γενικότερο πληθυσμό η δημοσίευση της *Εθνικής Στρατηγικής Ασφάλειας* από τη κυβέρνηση Μπους το 2002. Ξαφνικά οι ΗΠΑ φάνηκαν να υποστηρίζουν πως είχαν το δικαίωμα να αποφασίσουν πώς και πότε θα επιτίθονταν κατά ενδεχόμενων απειλών στη ασφάλειά τους (Peterson, 2004, σελ. 623). Αρκετοί είναι αυτοί που βλέπουν την

επικίνδυνη αυτή προσέγγιση ως απόδειξη μίας παράφρον και παρανοϊκής κυβέρνησης που υποφέρει από μια «μετά-11^η Σεπτεμβρίου ψύχωση» (Crosi, 2003, σελ. 483). Αυτή η ψύχωση δεν έγκειται τόσο στους στόχους της κυβέρνησης όσο στη μονοδιάστατη επιδίωξή τους και στο φόβο της πιθανής αποτυχίας, κάτι που περιόρισε σημαντικά την αναζήτηση εναλλακτικών πολιτικών επιλογών και οδήγησε στην παράκαμψη συμμαχιών και διεθνών οργανισμών (Davis, 2003, σελ. 112)

Πράγματι, στις ΗΠΑ υπάρχει μια ευρεία συμφωνία ότι η ηγεσία του πλανήτη είναι κάτι που μόνο οι ΗΠΑ θα πρέπει να ασκήσουν. Όπως δήλωσε ο τότε Αντιπρόεδρος των ΗΠΑ Dick Cheney σχετικά με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, «Η Αμερική έχει φίλους και συμμάχους σε αυτό το εγχείρημα, αλλά μόνο εμείς μπορούμε να ηγηθούμε...Οι ΗΠΑ και μόνο οι ΗΠΑ μπορούν να οδηγήσουν αυτή τη προσπάθεια μέχρι τη νίκη» (Crosi 471). Έτσι, η βασική ιδέα είναι ότι οι ΗΠΑ είναι αυτές που θα πρέπει να λάβουν όλες τις κρίσιμες αποφάσεις, και οι υπόλοιποι θα πρέπει να ακολουθήσουν. Έτσι, ο Μπους δεν εξέφραζε απλά μια προσωπική αντίληψη όταν δήλωνε πως έπρεπε «να χαράξει μια νέα στρατηγική κατεύθυνση και πολιτική με τολμηρές, ξεκάθαρες κινήσεις. Και αφού θα ήταν η πολιτική των ΗΠΑ, της μόνης υπερδύναμης, ο υπόλοιπος κόσμος θα έπρεπε να την δεχτεί, και θα προσαρμοζόταν με το καιρό» (Athanassopoulou, 2006, σελ., 121).

Είναι ακριβώς λόγω αυτής της αντίληψης που οι ΗΠΑ δέχονται την πολυμέρεια μόνο εφόσον τους διατηρεί το δικαίωμα να δράσουν ενδεχομένως και μονομερώς (Athanassopoulou, 2006, σελ., 121). Αυτή η πολυμέρεια *à la carte*, δηλαδή της πολυμέρειας που χρησιμοποιείται επιλεκτικά για να καμουφλάρει την βαθύτερη

μονομέρεια, είναι ιδιαίτερα αντιπαθής στην Ευρώπη (Peters, 2004, σελ. 384), και αποτέλεσε την ουσία στρατηγικών διαμαχών που φάνηκαν ήδη στα πλαίσια της επιχείρησης στο Αφγανιστάν, όταν για παράδειγμα ο Joschka Fischer δήλωνε πως η ανταπόκριση έπρεπε να είναι «αναλογική», ο Σιράκ επέμενε πως «δεν μπορείς να χτυπάς στα τυφλά», ή όταν ο Καγκελάριος Σρέντερ, απαντώντας στη χρήση της λέξης «σταυροφορία» από τον Μπους, έσπευδε να ξεκαθαρίσει πως «η Δύση δεν είναι σε πόλεμο κατά του Μουσουλμανικού κόσμου» (Moustakis and Chaudhuri, 2005, σελ. 388)

Αμέσως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου λοιπόν, το NATO επικαλέστηκε για πρώτη φορά στη ιστορία του το «ιερό» άρθρο 5 σε ένδειξη υποστήριξης των ΗΠΑ στο πόλεμό τους κατά της τρομοκρατίας, αλλά παρόλα αυτά οι ΗΠΑ δεν έδειξαν προθυμία συνεργασίας με την Ευρώπη. Ο ίδιος Donald Rumsfeld δήλωσε πως « το NATO επικαλέστηκε το πιο ιερή του σύμβαση...και ήταν άχρηστο! Εντελώς άχρηστο!» (Moustakis and Chaudhuri, 2005, σελ. 388). Έτσι, κατά τον σχεδιασμό της επιχείρησης *Enduring Freedom* στο Αφγανιστάν το 2001, οι ΗΠΑ δέχτηκαν πολλές προσφορές για στρατιωτική συνεισφορά από τους Ευρωπαίους εταίρους τους, αλλά αρνήθηκε τις περισσότερες από αυτές, δηλαδή πλην της Βρετανίας (Kay, 2005, σελ. 75; Moens, 2006, σελ. 245, Stuart, 2004, σελ. 40-42). Όπως δήλωσε ο Wolfowitz, «αν χρειαστούμε συλλογική δράση, θα την ζητήσουμε. Προς το παρόν δεν την αναμένουμε». Είναι προφανές πως η εμπειρία στο Κόσοβο και οι δύσκαμπτοι μηχανισμοί του NATO είχαν οδηγήσει τις ΗΠΑ να αποφύγουν τους περιορισμούς μιας ευρείας συμμαχίας και το βάρος της υποστήριξης αδύναμων συμμάχων στο πεδίο μάχης, και αντί αυτού να αναζητήσουν πιο ευέλικτες ad-hoc συμμαχίες (Aldrich, 2004, σελ.

745). Σύμφωνα με έναν Αμερικανό αναλυτή, « το Πεντάγωνο αναμφίβολα ανησυχούσε ότι η ένταξη Ευρωπαϊκών δυνάμεων στην επιχείρηση του Αφγανιστάν θα αποσπούσε τη προσοχή από τους άμεσους στρατιωτικούς στόχους. Επιπλέον, οι πολιτικοί περιορισμοί που κάθε Ευρωπαϊκή κυβέρνηση θα είχε θέσει στο στρατιωτικό απόσπασμά της θα είχαν περιπλέξει την διοίκηση και τον έλεγχο» (Athanassopoulou, 2006, σελ., 118). Τελικά, οι άλλες χώρες του NATO περιορίστηκαν γενικά στο να συμμετάσχουν σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις στη περιοχή το Καμπούλ αφού είχαν παύσει οι κύριες συγκρούσεις (Davis, 2003, σελ. 115). Απορρίπτοντας την αρχική συμμετοχή της Ευρώπης, η Ουάσινγκτον έστειλε το μήνυμα ότι δεν χρειαζόταν το NATO και ότι οι Ευρωπαίοι σύμμαχοί της δεν μετρούσαν και πολύ, κάτι που έβλαψε το πνεύμα της συμμαχίας και γενικότερα των Ευρώ-ατλαντικών σχέσεων (Flockhart, 2004, σελ. 400; Kurchan, 2006, σελ. 80; Terriff, 2004, σελ. 425). Στο πιο βασικό επίπεδο, φάνηκε να αποσαφηνίζεται η Αμερικανική στροφή προς τη μονομέρεια, που σύμφωνα με τον Rumsfeld ήθελε πλέον την «αποστολή [να] καθορίζει τη συμμαχία» και όχι το αντίθετο (Jones, 2004, σελ. 597). Όπως εξηγεί ο Krauthammer, «παίρνουμε τους φίλους μάς όπου τους βρούμε, αλλά μόνο για να μας βοηθήσουν να εκτελέσουμε την αποστολή» (Jones, 2004, σελ. 597). Αυτό είναι ένα είδος ψευδό-πολυμέρειας, όπου η μοναδική υπερδύναμη ουσιαστικά δρα μόνη της, αλλά δέχεται σποραδικά κάποια στρατιωτική συνεισφορά ώστε να δώσει μια πολυμερή χροιά στις μονομερείς δράσεις της (Jones, 2004, σελ. 597). Έτσι το NATO έχει γίνει κάτι σαν εργαλειοθήκη όπου οι ΗΠΑ μπορούν να επιλέγουν τους συμμάχους τους *à la carte* σε προσωρινή βάση για της διάφορες επιχειρήσεις τους (Hulsman, in Bereuter and Lis, 2004, σελ. 75, Walker, 2007, σελ. 173). Όπως εξηγεί ο van Ham, «το NATO προσφέρει στις ΗΠΑ την χρήσιμη σφραγίδα της πολυμερούς νομιμοποίησης χωρίς πραγματικά να

επιβάλλει πάρα πολλά όρια στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική» (Hockenos, 2008, σελ. 117). Έτσι δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός πως σε μια συνέντευξή του στην *le Monde* ο Καγκελάριος δήλωνε πως το NATO «δεν αποτελεί πλέον το πρωταρχικό μέσο διαλόγου στις Ευρώ-ατλαντικές σχέσεις» (Kwok, 2005, σελ. 36) ή ότι ο τότε Γάλλος πρόεδρος εκμυστηρευόταν στο Πρόεδρο της Λετονίας ότι το NATO ήταν πλέον άσχετο (Menon, 2004, σελ. 639).

Είναι ξεκάθαρο λοιπόν πως ο Αμερικανικός τρόπος προσέγγισης διεθνών προβλημάτων ενοχλεί την πλειονότητα της Ευρωπαϊκής διανοήσης, τον τύπο και τις πολιτικές τάξεις. Η Ευρωπαϊκή κριτική παρουσιάζει τις ΗΠΑ ως διπρόσωπες όσων αφορά την διεθνή τους δράση, καθώς ενώ εξυμνούν την ελευθερία, την δημοκρατία και την φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη, στη πράξη τα υπονομεύουν όλα αυτά με την δράση τους. Σύμφωνα με τους Ευρωπαίους, η προτίμησή των ΗΠΑ για την χρήση ένοπλης βίας αντί του δικαίου, η απόλυτη εμπιστοσύνη τους στην αιώνια Αμερικανική αρετή και ηθική διαύγεια, η αίσθηση της παντοδυναμίας τους, ο τυφλός πατριωτισμός τους, και η ιδέα ότι ο στόχος αγιάζει τα μέσα έχει υπονομεύσει την αποτελεσματικότητα διεθνών οργανισμών και έχει ζημιώσει την εμπιστοσύνη στη Δύση γενικά.

Η Αμερικανική εξωτερική πολιτική έχει δεχτεί επίθεση λόγω της υποτιθέμενης σύνδεσής της με στενά εσωτερικά συμφέροντα, καθώς και για το γεγονός ότι βασίζεται υπερβολικά στη χρήση ένοπλης βίας. Η κριτική πλέον έχει διαπεράσει τα εθνικά και τα ταξικά σύνορα, και έχει εξαπλωθεί από τις παραδοσιακές πηγές της (ειρηνιστές και αριστερά) στο σύνολο του πολιτικού κόσμου, συμπεριλαμβανομένης της λαϊκής δεξιάς,

που έχει αναπτυχθεί σημαντικά σε διάφορα Ευρωπαϊκά κράτη (The Economist, 29/3/2008, Athanassopoulou, 2006, σελ., 125)

Είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσει κανείς πως οι περισσότεροι Ευρωπαίοι θεώρησαν πως οι Αμερικανοί έπρεπε να δουν την 11^η Σεπτεμβρίου ως ένα μάθημα ταπεινότητας στην επιδίωξη διεθνούς πολιτικής, και απογοητεύτηκαν με το γεγονός ότι η Ουάσιγκτον έβγαλε ακριβώς το αντίθετο συμπέρασμα. Από την μεριά τους, Αμερικανικοί πολιτικοί κύκλοι τείνουν να βλέπουν τους Ευρωπαίους ως αδύναμους, ιδεαλιστές, αναποφάσιστους, και τους κατηγορούν για υποκρισία. Η Αμερικανική άποψη είναι πως ενώ οι Ευρωπαίοι κατηγορούν τις ΗΠΑ για την αποτυχία διατήρησης φιλελεύθερων αρχών, στην πραγματικότητα είναι οι Ευρωπαίοι που προδίδουν τα φιλελεύθερα ιδεώδη όταν αποτυγχάνουν να δράσουν αποφασιστικά κατά των εχθρών του φιλελεύθερου συστήματος, όπως π.χ. του Μιλόσεβιτς, του μπιν Λάντεν και του Χουσσέιν. Επιπλέον, η πλειονότητα της Αμερικανικής πολιτικής τάξης θεωρεί πως όσοι Ευρωπαίοι εξυμνούν το διεθνές δίκαιο και τους διεθνείς οργανισμούς τείνουν να παραλείψουν το γεγονός πως χρειάζεται δύναμη για να επικρατήσει το δίκαιο, και ότι είναι η κατανομή της ισχύς και όχι το δίκαιο που συνήθως διατηρεί την διεθνή ειρήνη και σταθερότητα (Athanassopoulou, 2006, σελ. 126).

Η Ευρώπη έχει βρεθεί σε διαμάχη με τις ΗΠΑ αρκετές φορές, για παράδειγμα σχετικά με το θέμα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενοχλήθηκε ιδιαίτερα από τις προσπάθειες της Ουάσιγκτον το 2002 να συνάψει διμερείς συμφωνίες με Ευρωπαϊκά κράτη για να εξασφαλίσει πως Αμερικανοί στρατιώτες δεν θα

παραδίδονταν στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου (Kavalski, 2005, σελ. 113). Τον Ιούλιο του 2003, οι ΗΠΑ διέκοψαν την στρατιωτική βοήθεια προς 35 χώρες, μεταξύ τους και 6 μελλοντικά κράτη-μέλη της ΕΕ που υιοθέτησαν την κοινή θέση της. Αντίθετα, όταν η Ρουμανία υπέγραψε την συμφωνία του «άρθρου 98» και έγινε η πρώτη Ευρωπαϊκή χώρα που τα έκανε, η ΕΕ εξέφρασε βαθιά λύπη για αυτή την ανεξάρτητη πρωτοβουλία (Bugajski and Teleki, 2005, σελ. 97). Επιπλέον, η υποκρισία της Αμερικανικής κίνησης αυτής δεν έμεινε απαρατήρητη, αφού προκαλεί εντύπωση το πόσο από την μια μεριά έχει επιμείνει στην ανάγκη να βρεθούν τρομοκράτες και εγκληματίες πολέμου ενώπιον της δικαιοσύνης αλλά από την άλλη να υπονομεύει ενεργά το πρώτο διεθνές όργανο για αυτό το σκοπό (Neuhold, 2003, σελ. 459). Παρομοίως, η αποκήρυξη μιας σειράς πολυμερών συμφωνιών όπως του Πρωτοκόλλου του Κιότο και της Συνθήκης Αντί-Βαλλιστικών Πυραύλων έχει δυσαρεστήσει πολλούς Ευρωπαίους, που γενικά δίνουν μεγαλύτερη σημασία σε τέτοιου είδους συμφωνίες σε σχέση με τις ΗΠΑ, οι οποίες τείνουν να κοιτάνε μόνο το κατά πόσο θα τους είναι ωφέλιμες. Γενικότερα, το ύφος και οι δηλώσεις ορισμένως στελεχών της κυβέρνησης Μπους έχει απομακρύνει τους Ευρωπαίους κατά κύματα (Flockhart, 2004, σελ. 395-6).

Η κρίση του Ιράκ

Το 2002, μια δικομματική πλειοψηφία στο Κογκρέσο εξουσιοδότησε τον Πρόεδρο Μπους να καταφύγει σε αποτρεπτικό πόλεμο κατά του Ιράκ, που έμελλε να αποτελέσει τον αρχέτυπο πόλεμο που συνδύασε και αποπειράθηκε να εφαρμόσει όλα τα κύρια στοιχεία του δόγματος Μπους (Payne *et. al.*, 2004, 18). Η ίδια η εισβολή απεδείχθη επιτυχής. Μέχρι

τα μέσα Απριλίου του 2003, οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο είχαν καταφέρει να εκδιώξουν το καθεστώς του Σαντάμ Χουσσέιν. Ωστόσο, όπως πολύ συχνά συμβαίνει τα τελευταία χρόνια με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, «η στρατιωτική αποτελεσματικότητα ακολουθείται από πολιτικό και λαϊκό χάος» (Everts, 2004, σελ. 666). Οι Άγγλο-Αμερικανικές δυνάμεις κατοχής έχουν αποδειχθεί ανίκανες να διαχειριστούν την μετάβαση προς ένα πιο πλουραλιστικό και δημοκρατικό πολιτικό καθεστώς, ενώ δεν έχουν παύσει οι βίαιες συγκρούσεις μεταξύ αντίπαλων πολιτικό-εθνικό-θρησκευτικών ομάδων και ένοπλων παρακρατικών οργανώσεων (Everts, 2004, σελ. 666). Δεν είναι λίγοι αυτοί που βλέπουν μια τραγική ειρωνεία στην μετάλλαξη ενός κράτους παρία σε ένα αποτυχημένο κράτος (Dassu in Everts, 2004, σελ. 666).

Όσον αφορά τις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις, σύμφωνα με τον Kavalski η κρίση του Ιράκ δεν ήταν παρά μια «εκτροπή από μια κατά τα άλλα συνεχή Ευρώ-Ατλαντική σχέση συνεργασίας» (2005, σελ. 103). Φαίνεται ωστόσο να εκφράζει μια μειοψηφική άποψη. Κατά τη διάρκεια της κρίσης ο Heisbourg είχε προειδοποιήσει τους αναγνώστες του να «καλωσορίσουν το τέλος της Ατλαντικής συμμαχίας», ενώ η Pond είχε περιγράψει την κατάσταση ως «η Ελληνική Τραγωδία του NATO», αναφερόμενη στο ρόλο της αυτοκτονίας στο αρχαιοελληνικό δράμα (Terriff, 2004, σελ. 420). Παρομοίως, ο Kurchan, (2006, σελ. 80) υποστήριξε πως στα συντρίμια της Βαγδάτης δεν κείτονταν μόνο το καθεστώς του Σαντάμ Χουσσέιν αλλά και η ενότητα του NATO (in Hodge, 2007, σελ. 37), που ως το θεσμικό και συμβολικό κέντρο της Ατλαντικής τάξης (Kurchan, 2006, σελ. 81) και «αποκορύφωμα» της Ευρώ-Αμερικανικής ενότητας (Herms Drath, 2006, σελ. 426) αντανάκλα και την γενικότερη εικόνα των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων. Στη χορωδία

συναγερμού για τις Ευρώ-Ατλαντικές συμμετείχαν και ανώτατοι Αμερικανοί αξιωματούχοι. Ο πρέσβης των ΗΠΑ στο NATO Nicholas Burns αναφέρθηκε στη κρίση ως «παραλίγο θάνατο» για την συμμαχία (Michta, 2006, σελ. 63), ο Colin Powell μίλησε για «διάλυση» της συμμαχίας, ενώ ο Kissinger συμπέρανε πως οι διαφορές για το θέμα του Ιράκ είχαν «προκαλέσει την πιο σοβαρή κρίση στην Ατλαντική συμμαχία από τότε που δημιουργήθηκε» (Flockhart, 2004, σελ. 400).

Όπως είδαμε, η εισβολή του Ιράκ αντανακλά τις βασικές αρχές του δόγματος Μπους. Η επιδίωξη του νέο-συντηρητικού στόχου της μόνιμης Αμερικανική κυριαρχίας μέσω της στρατιωτικής υπεροχής, σε συνδυασμό με την ανοιχτή παραδοχή μιας προθυμίας στη χρήση αποτρεπτικών πολέμων για την ανατροπή εχθρικών καθεστώτων, δεν αποτελεί ωστόσο πρότυπο δημοφιλούς πολιτικής. Ειδικά στην Ευρώπη, οι στόχοι αυτοί διαφέρουν ριζικά από την γενική προτίμηση προς την πολυμέρεια και την συναίνεση (Guertner, 2007, σελ. 31), ενώ η αντίληψη ότι η 11^η Σεπτεμβρίου έχει χρησιμοποιηθεί ως πρόφαση για μια ιμπεριαλιστική εισβολή του Ιράκ έχει ανατρέψει σε μεγάλο βαθμό την γενική συμπάθεια και υποστήριξη προς τις ΗΠΑ που προκάλεσε η τρομοκρατική επίθεση αυτή (Cox, 2004, 605-6). Όπως παρατηρεί ο Ikenberry,

«Η νέα νέο-ιμπεριαλιστική Αμερικανική υψηλή στρατηγική απειλεί να καταστρέψει τον ιστό της διεθνούς κοινότητας και των πολιτικών συνεταιρισμών τη στιγμή ακριβώς που αυτή η κοινότητα και αυτοί οι συνεταιρισμοί χρειάζονται επειγόντως. Είναι μια προσέγγιση που εγκυμονεί κινδύνους και που μάλλον θα αποτύχει. Πολιτικά δεν είναι βιώσιμη, ενώ διπλωματικά είναι και ζημιογόνα» (in Record, 2003, σελ. 16).

Σημαντικές προσωπικότητες του επιτελείου του ίδιου του Μπους του πρεσβύτερου, συμπεριλαμβανομένου του Συμβούλου εθνικής ασφάλειας Brent Scowcroft και του Υπουργού Εξωτερικών James Baker, παρουσίασαν επανειλημμένα ισχυρά επιχειρήματα υπέρ της άποψης ότι θα ήταν καταστροφή για τις ΗΠΑ να εισβάλλουν μόνες στο Ιράκ, και ότι οι ΗΠΑ θα βρισκόταν σε μια θέση αδύνατον να διατηρήσει χωρίς σημαντική υποστήριξη από συμμάχους και τον ΟΗΕ. Ο επικεφαλής της Αμερικανικής νατοϊκής δύναμης στο πόλεμο του Κοσόβου, ο Στρατηγός Wesley Clark, έγραψε ένα εκτενές άρθρο εξηγώντας την ανοησία του σχεδίου εισβολής του Ιράκ της κυβέρνησης Μπους. Ο Norman Schwarzkopf, επικεφαλής των Αμερικανικών δυνάμεων στο πρώτο πόλεμο του Κόλπου, αντιτάχθηκε στην εισβολή του Ιράκ. Ο Στρατηγός Anthony Zinni, που προσφάτως είχε υπηρετήσει ως επικεφαλής απεσταλμένος του Μπους στη Μέση Ανατολή, προειδοποίησε κατά του πολέμου στο Ιράκ, λέγοντας ότι «θα αραίωνε υπερβολικά τις Αμερικανικές δυνάμεις και θα δημιουργούσε ανεπιθύμητους εχθρούς σε μια ασταθή περιοχή» (Kellner, 2004, σελ. 418).

Γεγονός είναι ότι το NATO δεν συμμετείχε στην εισβολή του Ιράκ υπό την ηγεσία των ΗΠΑ διότι πολλά κράτη-μέλη δεν συσχέτιζαν την συγκεκριμένη επιχείρηση με το πόλεμο κατά της τρομοκρατίας (Kay, 2005, σελ. 75). Αντιθέτως, η συντριπτική πλειονότητα των Ευρωπαίων, πολιτικών και πολιτών, θεωρούν πως η εισβολή του Ιράκ στα πλαίσια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας ήταν και ανόητη και παράνομη (Kurchan, 2006, σελ. 80). Λίγοι συμερίζονταν την αντίληψη των ΗΠΑ σχετικά με τον κίνδυνο που αντιπροσώπευε ο Σαντάμ Χουσεΐν και το υποτιθέμενο πρόγραμμα ΟΜΚ του, γι' αυτό και η Γαλλία, η Γερμανία και ορισμένα άλλα κράτη πίεσαν για επανέναρξη

των σχετικών ελέγχων (Terriff, 2004, σελ. 423). Είναι αλήθεια πως αρκετά Ευρωπαϊκά κράτη διατηρούν πλέον στρατεύματα στο Ιράκ, κυρίως ως ένδειξη αφοσίωσης στη Ουάσιγκτον, αλλά ακόμη και σε αυτά η κοινή γνώμη ήταν αντίθετη με τον πόλεμο ενώ ανησυχία για τη Αμερικανική στρατηγική διακατέχει όλο και περισσότερο και τις αντίστοιχες κυβερνήσεις (Everts, 2004, σελ. 668). Αμερικανοί νέο-συντηρητικοί έσπευσαν να περιγράψουν αυτή τη γενική καχυποψία ως απόδειξη ότι το να προσπαθήσει κανείς να πείσει τους Ευρωπαίους ήταν χάσιμο χρόνου. Έτσι, ο Donald Rumsfeld χαρακτήρισε την Γαλλία και τη Γερμανία ως «παλαιά Ευρώπη» λόγω της αντίστασής τους στα Αμερικανικά σχέδια, υποδηλώνοντας ότι οι δύο χώρες ήταν σε παρακμή, σε αντίθεση με τις νέες και δυναμικές δημοκρατίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που είχαν αποφασίσει να υποστηρίξουν τις ΗΠΑ (Croci, 2003, σελ. 471).

Σύμφωνα με τον Croci, (2003, σελ. 489),

«Οι Ευρωπαίοι, απρόθυμοι να ακολουθήσουν την δυναμική ηγεσία των ΗΠΑ και ανίκανοι να προτείνουν εναλλακτικές λύσεις, έχουν προς το παρόν βρει παρηγοριά σε μια ηθικά καθησυχαστική ρητορική που πολιτικά, ωστόσο, δεν είναι βιώσιμη»

Πλέον είναι ξεκάθαρο όμως πως η κυβέρνηση Μπους, με τον «περίεργο συνδυασμό αλαζονείας και ανικανότητας» της (Zakaria in Allin, 2004, σελ. 652) ήταν άκρως λανθασμένη όταν στόχευσε το Ιράκ στα πλαίσια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Αντιθέτως, πολύ πιο κοντά στη πραγματικότητα αποδείχτηκαν οι δηλώσεις του Γάλλου Πρέσβη στις ΗΠΑ Jean-David Levitte που φοβόταν πως «μια στρατιωτική εισβολή

πιθανών να οξύνει τον εξτρεμισμό και να ενθαρρύνει την στρατολογία στην Al Qaeda», καθώς και του Γάλλου Προέδρου Ζακ Σιράκ που τον Φεβρουάριο του 2003 προειδοποιούσε πως ένας πόλεμος στο Ιράκ κινδύνευε να δημιουργήσει «έναν μεγάλο αριθμό μικρών Οσάμα μπιν Λάντεν» (Shapiro and Byman, 2006, σελ. 35). Πράγματι, η τραγική ειρωνεία της υπόθεσης είναι πως το Ιράκ έχει όντως γίνει μαγνήτης για τους τρομοκράτες ακριβώς λόγω της Αμερικανής εισβολής (Allin, 2004, σελ., 652, Dunn, 2005, σελ. 3).

Λίγοι Ευρωπαίοι θα απέρριπταν λοιπόν την άποψη του Richard Clarke, του πρώην επικεφαλής την αντί-τρομοκρατικής υπηρεσίας, πως η σύγκυση που δημιουργήθηκε μεταξύ του Οσάμα μπιν Λάντεν και του Σαντάμ Χουσσέιν τράβηξε τις ΗΠΑ «στη λάθος χώρα, για το λάθος πόλεμο, τη λάθος στιγμή» (Allin, 2004, σελ. 652). Είναι ακριβώς αυτή η σύγκυση που αποτελεί την ουσία της διαφωνίας, διότι για την Ευρώπη αποτελεί στη καλύτερη περίπτωση ασυναρτησία, και στη χειρότερη ψεύδος. Δεν υπάρχει τίποτα πιο ακατανόητο και εξοργιστικό για τους Ευρωπαίους συμμάχους από την επιμονή του Μπους πως η επίθεση κατά του Ιράκ αποτελούσε επίθεση κατά του εχθρού που διεξήγαγε τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου (Allin, 2004, σελ. 657).

Η ραγδαία επιδείνωση των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων δεν είχε μόνο να κάνει τόσο με τον ίδιο το πόλεμο όσο είχε να κάνει με την συμπεριφορά των Αμερικανών πριν τον πόλεμο. Η Αμερικανική κυβέρνηση πίεσε για την υιοθέτηση μιας ακόμη απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας που θα εξουσιοδοτούσε τη χρήση ένοπλης βίας κατά του Ιράκ, παρουσιάζοντας μια σειρά στοιχείων στο Συμβούλιο Ασφαλείας, που όμως δεν κατάφερε

να πείσουν την πλειοψηφία των μονίμων και μη-μόνιμων μελών του, που ήταν της άποψης πως οι έρευνες για τυχόν ΟΜΚ έπρεπε να συνεχιστούν. Παράλληλα όμως, οι ΗΠΑ ισχυρίζονταν πως ένοπλη βία θα χρησιμοποιούταν ασχέτως με το εάν υιοθετούνταν απόφαση (Antonopoulos, 2004, σελ., 174). Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις εναλλασσόμενες δικαιολογήσεις για το πόλεμο, δημιούργησε αμφιβολίες σχετικά με τα πραγματικά κίνητρα για την εισβολή. Επιπλέον, η Αμερικανική κυβέρνηση αμέλησε παντελώς τον κρίσιμο τομέα της προσεκτικής και υπομονετικής διπλωματίας, που είχε γίνει βασικό χαρακτηριστικό της μετά-πολεμικής Ευρώ-ατλαντικής σχέσης, και αντί αυτού φάνηκε να πιέζει χωρίς να επιδεικνύει την παραμικρή ευελιξία σε σχέση με τα χρονικά περιθώρια ή ενδεχόμενες εναλλακτικές λύσεις. Το αποτέλεσμα ήταν μια «αίσθηση πως η Ουάσινγκτον ήταν αποφασισμένη να διεξάγει πόλεμο ασχέτως με το τι έκανε ο Σαντάμ», κάτι που αποτελούσε έναν από τους βασικούς λόγους για την σταθερή καχυποψία των Ευρωπαίων ως προς την Αμερικανική επιχείρηση στο Ιράκ, και οδήγησε ακόμη και σε παρομοιάσεις του Μπους με τον Χίτλερ από ανώτατους Γερμανούς αξιωματούχους (Overhaus, 2004, σελ. 559, Flockhart, 2004, σελ. 402-3, Sloan, 2004, σελ. 29). Αυτό, σε συνδυασμό με το γενικότερο ύφος της κυβέρνησης καθώς και την περιφρόνηση του Μπους για τους διεθνείς θεσμούς και οργανισμούς, έκανε τη κρίση μάλλον αναπόφευκτη. Οι δε αποκαλύψεις για την μεταχείριση φυλακισμένων στο Guantanamo καθώς και οι εξευτελιστικές σκηνές βασανισμού στις φυλακές Abu Ghraib φάνηκαν να επιβεβαιώνουν τους χειρότερους φόβους των Ευρωπαίων για τις δράσεις των Αμερικανών (Rees and Aldrich, 2004, σελ. 918, Danchev, 2005, σελ. 431).

II. Διαφορές στις αντιλήψεις απειλών και τρομοκρατίας

Σύμφωνα με τον Kagan, οι ειρηνιστές Ευρωπαίοι και οι Χομπσιανοί διατηρούν ασυμβίβαστες στρατηγικές προσεγγίσεις διότι κατέχουν διαφορετικής κλίμακας «σκληρής» ισχύος. Αυτή η αφηρημένη σύνδεση όμως τείνει να υποτιμήσει μια πιο εύκολη, μολονότι πιο άμεση, εξήγηση, την οποία θα αναπτύξουμε στη συνέχεια: ότι κατά βάθος διαφέρουν οι ίδιες οι αντιλήψεις γενικών απειλών, και συγκεκριμένα της τρομοκρατίας.

Οι αντιλήψεις των Ευρωπαίων και Αμερικανών σχετικά με τις μετά-Ψυχρού Πολέμου απειλές διαφέρουν ουσιαστικά (Sarotte, 2005, σελ. 31). Οι ΗΠΑ έχουν υποστηρίξει πως η διαχείριση του νέου αβέβαιου διεθνούς περιβάλλοντος απαιτεί την αντιμετώπιση «πολλαπλών πιθανών αντιπάλων» (κρατικών και μη-κρατικών) κυρίως με αμυντικά μέσα. Οι Ευρωπαίοι έχουν δώσει μικρότερη έμφαση στα ζητήματα στρατιωτικής άμυνας, ενώ παράλληλα έχουν ασχοληθεί με μια ευρύτερη γκάμα μέσων για την αντιμετώπιση μιας ευρύτερης γκάμας απειλών όπως για παράδειγμα την παράνομη μετανάστευση, τους πρόσφυγες, και το διεθνές οργανωμένο έγκλημα (Athanasopoulou, 2006, σελ., 123).

Οι Ευρωπαϊκές και Αμερικανικές αντιλήψεις σχετικά με τη τρομοκρατία, συγκεκριμένα, διαφέρουν ακόμη πιο ριζικά : ενώ ο κοινός εχθρός της Σοβιετική Ένωσης έχει παράσχει μια παρόμοια αντίληψη σχετικά με τις κρατικές απειλές, στο τομέα των μη-κρατικών και συγκεκριμένα των τρομοκρατικών απειλών, δεν υπάρχει ανάλογη κοινή εμπειρία (Rees, 2003, σελ. 76). Αυτή η διαφορά έχει κρίσιμες συνέπειες για τις σχέσεις μεταξύ των δύο πλευρών (Rees and Aldrich, 2004, σελ. 905). Σε απάντηση στα τρομοκρατικά χτυπήματα

της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι ΗΠΑ κήρυξαν έναν «παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» και κατήθυσαν τους πόρους μιας νέας εθνικής στρατηγικής ασφάλειας προς την αντιμετώπιση μιας «νέας μορφής» τρομοκρατίας. Η σύνδεση τρομοκρατίας, όπλων μαζικής καταστροφής και κράτη-καταφύγια έχει γίνει βασικό χαρακτηριστικό της εξωτερικής πολιτικής. Στην δημόσια σφαίρα, οι ΗΠΑ έχουν αναδιοργανώσει την κυβερνητική δομή και τις υπηρεσίες πληροφοριών και ασφάλειας, έχουν σφίξει τους ελέγχους στα σημεία εισόδου στη χώρα, και έχουν διευρύνει τις εξουσίες της αστυνομίας και του δικαστικού συστήματος (Rees and Aldrich, 2004, σελ. 905).

Στην Ευρώπη, τα νομικά καθεστώτα σχετικά με τα πολιτικά δικαιώματα και δικαιώματα παρακολούθησης έχουν δεχτεί μικρότερες αλλαγές, ενώ οι βελτιώσεις των εσωτερικών δομών ασφάλειας ήταν πιο περιορισμένες (Rees and Aldrich, 2004, σελ. 905), και αυτό διότι η αντίληψη της Ευρώπης σχετικά με το πρόβλημα διαφέρει ριζικά. Καταρχάς για πολλά Ευρωπαϊκά κράτη και ιδιαίτερα το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ισπανία, την Ιταλία και τη Γερμανία, η τρομοκρατία είναι ένα παλαιό πρόβλημα (Rees, 2003, σελ. 77). Έτσι οι περισσότεροι Ευρωπαίοι δεν αισθάνονται το ίδιο υψηλό επίπεδο απειλής που χαρακτηρίζει τους Αμερικανούς μετά-11^{ης} Σεπτεμβρίου. Τρομοκρατικές επιθέσεις με εθνικά και υπερεθνικά κίνητρα δεν είναι κάτι το πρωτόγνωρο για τους Ευρωπαίους, που έχουν αποκτήσει πολυετή εμπειρία στην αντιμετώπιση και αποδιάθρωση εξτρεμιστικών οργανώσεων (Puchala, 2005, σελ. 90) και αμφιβάλλουν όλο και περισσότερο για τη υπερβολική «πρωτοτυπία» που αποδίδεται στην απειλή της Al-Qaeda (Rees and Aldrich, 2004, σελ. 905). Συνεπώς οι περισσότεροι βλέπουν το μανιώδες άγχος των Αμερικανών σχετικά με τους τρομοκράτες, καθώς και την εμμονή της κυβέρνησης για ασφάλεια, ως

μια υπερβολική αντίδραση που πιο πολύ εμπόδιο είναι παρά βοήθεια στην προσπάθεια αποδιάρθρωσης τρομοκρατικών δικτύων (Puchala, 2005, σελ. 90). Κανείς Ευρωπαίος, ούτε καν οι Βρετανοί, μοιράζεται το ίδιο επίπεδο ανησυχίας που εκδηλώνουν οι Αμερικανοί αυτή την εποχή (Lindley-French, 2003, σελ. 474). Έτσι οι σποραδικοί «πορτοκαλί» συναγερμοί του Τμήματος Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ προκαλούν στη καλύτερη περίπτωση σκεπτικισμό και στη χειρότερη αδιαφορία στη Γηραιά Ήπειρο (Sarotte, 2005, σελ. 31)

Η ίδια η ιδέα ενός «πολέμου» κατά της τρομοκρατίας είναι δύσκολα κατανοητή από τους Ευρωπαίους, εφόσον λογικά οι πόλεμοι διεξάγονται όχι εναντίων φαινομένων αλλά εναντίων πραγματικών εχθρών. Το ζήτημα δεν είναι μόνο γλωσσολογικό ή θεωρητικό. Καταρχάς, ο «πόλεμος» κατά της τρομοκρατίας υπογραμμίζει τη στρατιωτική διάσταση που προβάλλουν οι ΗΠΑ ως βασικό εργαλείο αντιμετώπισης του προβλήματος, κάτι που διαφέρει από τις Ευρωπαϊκές προσεγγίσεις (Aldrich, 2004, σελ. 745). Επιπλέον, αυτός ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» έχει χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογία για την παραβίαση του διεθνούς δικαίου και την αγνόηση διεθνών θεσμών και οργανισμών, καθώς και για την προσπάθεια διαστρέβλωσης διεθνών κανόνων όπως για παράδειγμα την προσπάθεια της Ουάσινγκτον να «περάσει» το δόγμα του αποτρεπτικού πολέμου ως επιτρεπτή μορφή του δικαιώματος αυτοάμυνας (Puchala, 2005, σελ. 90). Εν αντιθέσει, οι Ευρωπαίοι πιστεύουν πως η εξάλειψη τέτοιων φαινομένων απαιτεί την εξάλειψη των ριζών του ιδεολογικού εξτρεμισμού και του πολιτικού ή θρησκευτικού φανατισμού. Από αυτή την άποψη, θεωρούν άστοχες τις Αμερικανικές προσπάθειες αντιμετώπισης τις διεθνούς τρομοκρατίας, και λανθασμένη την στρατιωτική μέθοδο στην οποία βασίζονται

αυτές οι προσπάθειες, εφόσον η στρατιωτική ισχύς παραείναι τραχύ εργαλείο για την καταπολέμηση των σκοτεινών και μεμονωμένων στόχων που παρουσιάζει μια όλο και πιο διεθνοποιημένη τρομοκρατία (Rees and Aldrich, 2004, σελ. 914). Για τους Ευρωπαίους, η άμεση αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας επιτυγχάνεται καλύτερα μέσω των υπηρεσίες πληροφοριών και αστυνομίας παρά με τους βομβαρδισμούς, τις εισβολές κρατών και την καθαίρεση κυβερνήσεων (Puchala, 2005, σελ. 90), ενώ ανάλογη σημασία πρέπει να δοθεί και στην έμμεση αντιμετώπιση των γενεσιουργών πηγών της : φτώχεια, ανθρώπινη ανασφάλεια, ναρκωτικά, υπανάπτυξη και αποτυχημένα κράτη (Moens, 2006, σελ. 250).

Σχετικά με τον Ισλαμικό εξτρεμισμό, συγκεκριμένα, Αμερικανοί και Ευρωπαίοι έχουν αναπτύξει και εδώ διαφορετικές αντιλήψεις όσον αφορά και τις πηγές και τις μεθόδους αντιμετώπισης του φαινομένου (Kurchan, 2006, σελ. 80). Τα κράτη της Ευρώπης τείνουν να δουν της έξαρση θρησκευτικής βίας ως σύμπτωμα γενικότερων προβλημάτων στο διεθνές σύστημα. Βρετανοί και Γερμανοί αναλυτές για παράδειγμα εξηγούν πως το φαινόμενο αποτελεί το τίμημα των πολλών δεκαετιών διπλωματικής αποτυχίας στη Μέση Ανατολή. Διάφορες υπηρεσίες ασφάλειας στη Ευρώπη τοποθετούν το φαινόμενο στο πλαίσιο γενικότερων «προβλημάτων της παγκοσμιοποίησης». Σύμφωνα με αυτή την άποψη, η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια πολιτιστική πρόκληση και έχει προκαλέσει οικονομικό εκτοπισμό και αναδιάρθρωση, κάτι που έχει καταστήσει διάφορες κοινότητες πιο ευάλωτες στη μήνυμα του μεσσιανικού τρόμου. Επιπλέον, ο δικτυωμένος κόσμος του 21^{ου} αιώνα διευκολύνει κατά ειρωνικό τρόπο τη δράση υπερεθνικών θρησκευτικών

εξτρεμιστικών οργανώσεων, παρέχοντας εύκολη μετακίνηση και πρόσβαση σε αγορές όπλων (Aldrich, 2004, σελ. 750)

III. Η λανθασμένη εικόνα της στρατιωτικά ανίσχυρης Ευρώπης

Η τρίτη ένσταση στο επιχείρημα του Kagan που επιθυμούμε να αναπτύξουμε σε αυτό το άρθρο αφορά τον ισχυρισμό του πως «η Ευρώπη δεν θεωρεί ότι έχει κάποια αποστολή που να απαιτεί [σκληρή] ισχύ. Η αποστολή της είναι να αντισταθεί στη [σκληρή] ισχύ» (in Jones, 2004, σελ. 601). Όπως είδαμε πιο πάνω – και όπως θα ξαναδούμε εξετάζοντας την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας – οι προσεγγίσεις των ΗΠΑ και της Ευρώπης διαφέρουν όντως ως προς τον βαθμό της έμφασης που δίνει η κάθε πλευρά στη στρατιωτική ισχύ σε σχέση με άλλα εργαλεία εξωτερικής πολιτικής. Το ότι η Ευρώπη κάνει χρήση μιας μεγαλύτερης γκάμας μη-στρατιωτικών μέσων δεν σημαίνει ωστόσο πως έχει εγκαταλείψει τη στρατιωτική διάσταση πραγμάτων. Κάθε άλλο. Καταρχάς οι συνολικές αμυντικές δαπάνες των κρατών-μελών της ΕΕ αγγίζουν τα δύο τρίτα των αντίστοιχων δαπανών των ΗΠΑ (Crosi, 2003, σελ. 473), κάνοντας την ΕΕ την δεύτερη ισχυρότερη αμυντικά δύναμη στο κόσμο. Επιπλέον, έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες διαμόρφωσης ενός θεσμικού πλαισίου που θα μπορεί να συντονίσει τις αμυντικές δυνατότητες των κρατών-μελών της ΕΕ ώστε να τις επιτρέπει να δρουν από κοινού. Μια εξέταση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας καθώς και της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας θα αποκαλύψει πως η Ευρώπη κάθε άλλο παρά «κολλημένη» είναι στη μη-στρατιωτική διάσταση της ισχύς (Flockhart, 2004, σελ. 399).

Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

Ήδη από τη κρίση του Κοσόβου, η Ευρωπαϊκή δυσαρέσκεια για τον πολιτικό και στρατιωτικό ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ είχε δώσει ώθηση στην Γάλλο-Βρετανική Πρωτοβουλία του Σεν Μαλό τον Δεκέμβριο του 1998 για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ)(Overhaus, 2004, σελ. 555). Γνωρίζοντας την αδυναμία της εικόνας της ΕΕ στους τομείς της ασφάλειας και άμυνας, το 1999 αποφασίστηκε η ανανέωση των κυρίως στατικών αμυντικών δυνάμεων και η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Δύναμης Άμεσης Αντίδρασης – που θα αποτελείται από 60,000 στρατιώτες και θα είναι έτοιμη να αναλάβει δράση μέσα σε διάστημα 60 ημερών για την διαχείριση κρίσεων καθώς και για ανθρωπιστικές αποστολές ή επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης (Hodge, 2007, σελ. 32). Η τελική ημερομηνία έχει παραταθεί από το 2003 στο 2010 (Moens, 2006, σελ. 423).

Η Ουάσινγκτον έχει αντισταθεί ενεργά επί πολλά χρόνια στις Ευρωπαϊκές προσπάθειες ισχυροποίησης των κοινών αμυντικών συστημάτων και την ανάπτυξη ουσιαστικών ανεξάρτητων αμυντικών οργάνων, με την πρόφαση πως αυτό θα υπονόμει το NATO (Hockenos, 2008, σελ. 124). Είναι ενδεικτικό πως μέσα σε λίγες εβδομάδες μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Μπους, ο Τόνι Μπλερ χρειάστηκε να μεταβεί στο Camp David για να διαβεβαιώσει τον νέο Πρόεδρο πως η ΕΠΑΑ θα παρέμενε συμβατή με το NATO (Howorth, 2005, σελ. 43).

Είναι προφανές ότι ένας από τους λόγους για την ανησυχία της Ουάσιγκτον είναι πως μια ΕΕ με λειτουργική ΚΕΠΠΑ και ΕΠΑΑ και με επαρκείς αμυντικές δυνάμεις θα μπορούσε ενδεχομένως να γίνει όσο απαιτητική στο επίπεδο της ασφάλειας όσο είναι ήδη σχετικά με τις εμπορικές σχέσεις (Crocì, 2003, σελ. 488). Έτσι η Αμερικανική ανησυχία σχετικά με τον Ευρωπαϊκό ανταγωνισμό (με το ΝΑΤΟ ή και μέσα σε αυτό) έχει παραμείνει σχεδόν αμετάβλητη δεδομένο ότι είναι απαραίτητο για τις ΗΠΑ να ηγηθούν της Ευρώ-Ατλαντικής πολιτικής στους τομείς άμεσου Αμερικανικού ενδιαφέροντος (Athanasopoulou, 2006, σελ. 121).

Παρόλο που με την ανάπτυξη της ΕΠΑΑ και το «πνεύμα του Σεν Μαλό», η ΕΕ έδειχνε πλέον πως επιθυμούσε να επεκτείνει την δράση της πέρα από τις συνήθεις οικονομικές σχέσεις (Kavalski, 2005, σελ. 113), σημαντικές διαφορές παραμένουν μεταξύ των διαφόρων χωρών της Ένωσης και κυρίως μεταξύ της Γαλλίας και της Βρετανίας σχετικά με τον ακριβή ρόλο και την φύση και τη δομή του θεσμού. Ένα βασικό σημείο αντιπαράθεσης είναι η σχέση του θεσμού με το ΝΑΤΟ. Ενώ για τη Γαλλία, που ιστορικά έχει επιδείξει δυσπιστία προς το ΝΑΤΟ, η ΕΠΑΑ αντιπροσώπευε μια ευκαιρία για την ΕΕ να γίνει πιο αυτόνομη από τη συμμαχία και τις ΗΠΑ όσον αφορά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, η Βρετανία έβλεπε την ΕΠΑΑ ως ένα εργαλείο που θα εξασφάλιζε την ύπαρξη του ΝΑΤΟ μέσω της αύξησης των Ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων (Crocì, 2003, σελ. 488, Diedrichs, 2004, σελ. 56). Η Γερμανία επίσης δεν συμεριζόταν την εικόνα της Γαλλίας που ήθελε μια ΕΕ με στρατιωτική ισχύ ικανή να αποτελέσει αντίβαρο στις ΗΠΑ, και αντίθετα ήθελε να διατηρήσει μια στενή σχέση με το ΝΑΤΟ (Overhaus, 2004, σελ. 556).

Παρόλα αυτά η επιδείνωση της πολιτικής σχέσης του Βερολίνου με την Ουάσινγκτον λόγω της κρίσης του Ιράκ έχει επηρεάσει την θέση της χώρας σχετικά με το θέμα αυτό (Diedrichs, 2004, σελ. 61). Πράγματι, η νέα προσέγγιση της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής φαίνεται να ήταν το έναυσμα για μία νέα ώθηση προς την ανάπτυξη της ΕΠΑΑ στην διάσκεψη κορυφής των πλέον φίλο-Ενωτικών χωρών (Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο), κάτι που αντανakλούσαν και οι εργασίες για την θέσπιση Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι εργασίες του Έπατου Εκπροσώπου της ΕΕ για την *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας* (Overhaus, 2004, σελ. 562- βλ. παρακάτω). Η Βρετανία ωστόσο εκδήλωνε για άλλη μία φορά σκεπτικισμό καθώς και ανησυχία σχετικά με την ενδεχόμενη ασυμβατότητα με το ΝΑΤΟ, ενώ η Γαλλία επέμενε πως η Συμμαχία δεν θα έπρεπε να υποβιβάσει την ΕΠΑΑ στο ρόλο ενός περιθωριοποιημένου εργολάβου περιφερειακής ή διεθνούς ασφάλειας που ουσιαστικά θα περιορίζεται στην μετά-πολεμική ανοικοδόμηση (Howorth, 2005, σελ. 44). Τελικά κυριάρχησε ο πραγματισμός και επιτεύχθηκε συμβιβασμός αφότου η Βρετανία διαβεβαιώθηκε πως η ΕΠΑΑ δεν θα απέκλειε ούτε θα ανταγωνιζόταν το ΝΑΤΟ (Howorth, 2005, σελ. 40, 48)

Πραγματισμός φαίνεται να έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος και από την άλλη μεριά του Ατλαντικού, με την παραδοσιακή εχθρική στάση των ΗΠΑ να έχει μαλακώσει τελευταία. Στην διάσκεψη κορυφής του ΝΑΤΟ το 2008 στο Βουκουρέστι, Αμερικανοί αξιωματούχοι ενθάρρυναν δημόσια τους Ευρωπαίους να επιταχύνουν τον αμυντικό σχεδιασμό τους, κάτι που φάνηκε να υπονοεί πως οι ΗΠΑ δεν προτίθενται πλέον να παρέχουν τον ίδιο βαθμό ασφάλειας στην Ευρώπη σε μία εποχή με τόσες άλλες

προτεραιότητες και προκλήσεις. Επίσης, ενδέχεται να σημαίνει και πως οι ΗΠΑ είναι έτοιμες για πρώτη φορά να δεχτούν ένα διευρυμένο Ευρωπαϊκό ρόλο στην διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας. Αυτά βέβαια ήταν καλά νέα για την Γαλλία, που έθεσε το θέμα των Ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων ως προτεραιότητα κατά τη διάρκεια της Γαλλικής προεδρίας της ΕΕ (Hockenos, 2008, σελ. 124)

Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας

Εν μέρη ως απάντηση στην Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας των ΗΠΑ και συγκεκριμένα στην αναγγελθείσα στρατηγική αποτρεπτικής δράσης, και εν μέρη λόγω της αποτυχίας της ΕΕ κατά τη κρίση του Ιράκ και την επακόλουθη επιθυμία αναζήτησης κοινών βάσεων για την Ευρωπαϊκή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, οι κυβερνήσεις των χωρών μελών της ΕΕ υιοθέτησαν την *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας* (ESS) τον Δεκέμβριο του 2003 (Allin, 2004, σελ. 658). Σχεδιασμένη από τον Γενικό Γραμματέα Σολάνα και με τίτλο «Μια ασφαλής Ευρώπη σε ένα καλύτερο Κόσμο», η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας αντανάκλα την ανάγκη προσδιορισμού του στρατηγικού ρόλου της στην παγκόσμια σκηνή και την επιθυμία της Ευρώπης να μπορεί να δρα ανεξάρτητα από αλλά και σε συνδυασμό με βασικούς συμμάχους για την αντιμετώπιση απειλών ασφάλειας, και αποτελεί αναμφίβολα σημαντικό βήμα για την προώθηση μιας ενιαίας στρατηγικής και αποστολής στην ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας φυσικά δεν είναι ένα ακριβές επιχειρησιακό έγγραφο από όπου μπορούν να αντληθούν ακριβείς οδηγίες για την εξωτερική δράση της Ένωσης. Προσφέρει μάλλον

ένα πλαίσιο αρχών και αξιών που θα πρέπει να καθοδηγούν την ΕΕ στην επιδίωξη των στόχων της (Diedrichs, 2004, σελ. 61).

Στα πλαίσια της ανάγκης αντιμετώπισης των νέων απειλών στην ασφάλεια, σημαντικό ρόλο παίζει η έννοια της «αποτελεσματικής πολυμέρειας». Η *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας* υπογραμμίζει την σημασία διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ στην διαφύλαξη της διεθνούς ασφάλειας και της σταθερότητας. Παρόλα αυτά η βασική έμφαση του κειμένου δίδεται στην ανάγκη για πιο δυναμικές Ευρωπαϊκές πολιτικές, με γνώμονα την αρχή της «προληπτικής αντιμετώπισης», δηλαδή της αντιμετώπισης της ρίζας των προβλημάτων πριν κλιμακωθούν σε οξείες διεθνείς κρίσεις (Guertner, 2007, σελ. 34).

«Θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να δράσουμε πριν συμβεί μια κρίση. Δεν είναι ποτέ πολύ ωρίς για να ξεκινήσει η πρόληψη συγκρούσεων και η πρόληψη απειλών...Χρειάζονται δυναμικές πολιτικές για να αντικρουστούν οι νέες δυναμικές απειλές. Θα πρέπει να αναπτύξουμε μια στρατηγική κουλτούρα που να προάγει την έγκαιρη, γρήγορη, και εν ανάγκη, την δυναμική επέμβαση...Θα πρέπει να δράσουμε προτού επιδεινωθούν οι χώρες γύρω από εμάς, όταν υπάρχουν ενδείξεις πυρηνικού εξοπλισμού, και προτού δημιουργηθούν ανθρωπιστικές κρίσεις (Peterson, 2004, σελ. 624).

Σε ένα κεφάλαιο του κειμένου με τίτλο «Συνέπειες για την Πολιτική της Ευρώπης», η *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας* αναλύει τα διάφορα μέσα που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη αυτών των στόχων: «...ολόκληρη η γκάμα των μέτρων διαχείρισης κρίσεων και πρόληψης συγκρούσεων στη διάθεσή μας, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών, διπλωματικών, στρατιωτικών και αστυνομικών,

εμπορικών και αναπτυξιακών δράσεων» (Guertner, 2007, σελ. 34). Επιπλέον, γίνεται έκκληση για «περισσότερους αμυντικούς πόρους και πιο αποτελεσματική χρήση πόρων» ώστε να μετατραπούν οι στρατιωτικές δυνάμεις σε πιο ευέλικτες και ευκίνητες μονάδες για την αντιμετώπιση των νέων απειλών (Flockhart, 2004, σελ. 399).

Σε σχέση με της Αμερικανικές προσεγγίσεις στην διεθνή ασφάλεια, υπάρχουν ομοιότητες αλλά και εντυπωσιακές διαφορές. Όσον αφορά τις απειλές και τις προκλήσεις, και τα δύο έγγραφα αναγνωρίζουν την κρίσιμη αλλαγή στις αντιλήψεις περί αυτοάμυνας που έχει φέρει το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ενώ παρατηρούμε ευρεία σύγκλιση όσον αφορά τις «νέου τύπου» απειλές: τρομοκρατία, όπλα μαζικής καταστροφής, αποτυχημένα κράτη, περιφερειακές συγκρούσεις και οργανωμένο έγκλημα. Παρόλα αυτά, το εύρος των θεμάτων στη Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας είναι αισθητά μεγαλύτερο και αγγίζει μια πληθώρα μη-στρατιωτικών, παγκόσμιων απειλών στην ασφάλεια συμπεριλαμβανομένων της υπερθέρμανσης του πλανήτη, την ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης και τη παγκόσμια φτώχεια (Peterson, 2004, σελ. 624). Επιπλέον, αν υπάρχει ομοιότητα σε ό,τι αφορά τους στόχους, σημαντικές διαφορές παραμένουν σε ό,τι αφορά τα μέσα επίτευξης αυτών των στόχων. Οι ΗΠΑ και η Ευρώπη διαφωνούν σε ό,τι αφορά την ακριβή φύση της τρομοκρατίας, τις καλύτερες μεθόδους διαχείρισης αυτής της απειλής, καθώς και τις ρίζες του προβλήματος (Shapiro and Byman, 2006, σελ. 33-4). Η έμφαση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας στην πολυμερή δράση και στο ρόλο διεθνών οργανισμών δεν είναι εύκολα συμβατή με την Αμερικανική προθυμία χρήσης μονομερούς δράσης εάν θεωρηθεί απαραίτητη (Diedrichs, 2004, σελ. 61; Schmidt, 2005, σελ., 125). Τέλος, η αρχή της «προληπτικής αντιμετώπισης» που προτείνει η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλεια, δεν αποτελεί σε

καμία περίπτωση συνώνυμο με τον αποτρεπτικό πόλεμο του δόγματος Μπους. Αντιθέτως, με αυτόν τον τρόπο «οι Ευρωπαίοι λένε πως δεν θα ακολουθήσουν το δρόμο των ΗΠΑ» (Schopflin, in Payne *et. al.*, 2004, σελ. 21)

Επίλογος

Η Ατλαντική τάξη βρίσκεται σε μια μεταβατική φάση όπου η θεσμική συνεργασία δεν μπορεί πλέον να θεωρηθεί δεδομένη, και όπου μια κοινή Δυτική ταυτότητα βασισμένη σε ένα «περίπλοκο μείγμα κοινής ιστορίας, κοινής καταγωγής, και διαρκής δέσμευσης σε ορισμένες αρχές όπως η δημοκρατία, η ελευθερία και η δικαιοσύνη» (Coonen, 2006, σελ. 69) έχει αποδυναμωθεί (Kurchan, 2006, σελ. 77). Αυτό δεν σημαίνει ότι έχουμε φτάσει ακόμη στο σημείο οι δύο πλευρές να είναι διαμετρικά αντίθετες, αφού και οι δύο πλευρές όντως συμμερίζονται τις ίδιες ουσιαστικές αξίες της ελεύθερης αγοράς, της φιλελεύθερης κυβέρνησης και της δημοκρατίας (Kwok, 2005, σελ. 38, Puchala, 2005, σελ. 93, Neuhold, 2003, σελ. 460). Μπορεί να αποτελεί κλισέ, αλλά οι «κοινές αρχές, η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι ανοιχτές αγορές και ένα επίπεδο κοινωνικής δικαιοσύνης» στα οποία στηρίζεται η Δυτική ενότητα είναι ωστόσο γενικά ακριβή (Flockhart, 2004, σελ. 398).

Οι αρχές και αξίες που συμμερίζονται οι ΗΠΑ και η Ευρώπη μπορεί να είναι παρόμοιες, ωστόσο δεν είναι αναγκαστικά ίδιες (Herms Drath, 2006, σελ. 427, Sloan, 2004, σελ. 23). Μπορεί να αναγνωρίζουν τους ίδιους κανόνες σε ό,τι αφορά την πολιτική, την οικονομία και την κοινωνία, αλλά η ερμηνείες που δίνουν στην ελευθερία, την ισότητα και την

αδελφότητα διαφέρουν σημαντικά. Με άλλα λόγια, υπάρχουν κρίσιμες διαφορές στον πυρήνα των Ευρώ-Ατλαντικών αξιών σχετικά με τη φύση του κοινωνικού συμβολαίου και την έκταση της δημόσιας σφαίρας. Οι ΗΠΑ δίνουν περισσότερη έμφαση στη πλευρά του ατόμου, με την ατομική αυτάρκεια και τα ατομικά συμφέροντα να υψώνονται σχεδόν στο επίπεδο ηθικού κανόνα (Danchev, 2005, σελ. 432). Αυτή η ακραία ατομικότητα προκαλεί ωστόσο απέχθεια στην Ευρώπη, η οποία βλέπει την Αμερικανική κοινωνία ως επιρρεπή στη βία και στην εγκληματικότητα, βάρβαρη σε ό,τι αφορά τη πρακτική των θανατικών καταδίκων, υλιστική στο βαθμό πνευματικής κενότητας, μανιωδώς καπιταλιστική, αδιάφορη στις ακρότητες του πλούτου και της φτώχειας, οικολογικά ασυνείδητη και πολιτικά πλουτοκρατική (Puchala, 2005, σελ. 93).

Οι παλιές υποθέσεις σχετικά με τις κοινές αρχές και αξίες δεν μπορούν λοιπόν πλέον να θεωρηθούν αρκετές για να στηρίζουν μια περίπλοκη, πολυδιάστατη και πολύ-θεσμική σχέση μεταξύ των ΗΠΑ και των Ευρωπαϊκών εταίρων τους (Lindley-French, 2003, σελ. 474). Οι νέες γενιές Ευρωπαίων δεν μεγαλώνουν πλέον με την εικόνα των Αμερικανών ως απελευθερωτές, ενώ από τη μεριά τους οι Αμερικανοί δεν μεγαλώνουν πλέον με την ιδέα της Ευρώπης ως πνευματική τους πατρίδα. Ισχυρές πολιτισμικές και δημογραφικές δυνάμεις τραβάνε τις δύο ηπείρους σε διαφορετικές κατευθύνσεις (The Economist, 29/3/2008). Στην Ευρώπη υπάρχει πράγματι μια γενική ιδεολογική, πολιτική και πολιτισμική τάση εκδήλωσης καχυποψίας των Αμερικανικών κινήτρων. Ο αντί-Αμερικανισμός έχει γίνει ένα είδος νέας ιδεολογίας καθώς και παγκόσμια γλώσσα πολιτικής διαμαρτυρίας. Μερικοί υποστηρίζουν πως αυτός ο λεγόμενος αντί-Αμερικανισμός δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια ορθολογική και υγιής κριτική

συγκεκριμένων Αμερικανικών πολιτικών. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως υπάρχει μια τέτοια ορθολογική αντίδραση, ωστόσο υπάρχει επίσης και ένα συναισθηματικά φορτισμένο αντί-Αμερικανικό ρεύμα, που ιδίως σε περιόδους οξείας κρίσης και υψηλών τόνων δύσκολα διακρίνονται το ένα από το άλλο (Croci, 2003, σελ. 481).

Δεν προκαλεί συνεπώς εντύπωση πως ορισμένοι μελετητές έχουν αρχίσει να υποστηρίζουν πως οι Ευρωπαίοι βλέπουν τους Αμερικανούς όλο και περισσότερο ως τον «άλλο» (Ash in McCormick, 2005, σελ. 208), υπονοώντας πως η Ευρώπη είναι συνάμα διαφορετική και καλύτερη από τις ΗΠΑ. Μάλιστα, αυτή η ιδεατή κατασκευή των ΗΠΑ ως του «άλλου» ενδεχομένως να συμβάλλει και στην ισχυροποίηση εκείνης της παν-Ευρωπαϊκής ταυτότητας που παρόλα τα επιτεύγματα στη θεσμική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, παραμένει ακόμη αόριστη (Croci, 2003, σελ. 482).

Πριν όμως φανούμε ότι πάμε να υπογράψουμε τη θανατική καταδίκη των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων, ας θυμηθούμε το βασικό επιχείρημα της ανάλυσής μας. Η πρόσφατη κρίση έχει πάρα πολύ να κάνει με τη συγκεκριμένη εξωτερική πολιτική μιας συγκεκριμένης Αμερικανικής κυβέρνησης. Ότι υπάρχουν και βαθύτερες δυναμικές που τραβάνε την Ευρώπη και τις ΗΠΑ προς διαφορετικές κατευθύνσεις, προφανώς και υπάρχουν. Η πρωτοτυπία του δόγματος Μπους όμως, στηριζόμενο σε αρχές που κάθε μια ξεχωριστά αλλά ειδικά σε συνδυασμό προκαλούν δυνατή απέχθεια στην Ευρώπη, ειρωνικά προαναγγέλλει κάτι θετικό για το μέλλον των Ευρώ-Ατλαντικών σχέσεων. Δεδομένου του ρόλου συγκεκριμένων πολιτικών και προσωπικοτήτων, τα προβλήματα στις Ευρώ-Ατλαντικές σχέσεις μάλλον είναι πιο μεταβατικά παρά μόνιμου χαρακτήρα.

Βιβλιογραφία

- (2008), 'Wooing the World', *The Economist*, Vol. 386, No. 8573, March 29th
- Aldrich, R., (2004) 'Transatlantic intelligence and security cooperation', *International Affairs*, Vol. 80, No. 4
- Allin, D., (2004) 'The Atlantic crisis of confidence', *International Affairs*, Vol. 80, No 4
- Altman, R. C., (2009) 'The Great Crash', *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1
- Antonopoulos, C., (2004) 'Some Thoughts on the NATO Position in Relation to the Iraqi Crisis', *Leiden Journal of International Law*, No. 17
- Asmus, R. and Vondra, A., (2005) 'The Origins of Atlanticism in Central and Eastern Europe', *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 18, No. 2
- Athanassopoulou, E., (2006) 'Transatlantic Relations caught up by Reality', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 4, No. 1
- Bacevich, A. J., (2002) 'Bush's Grand Strategy' *The American Conservative*, 2002
- Beck, U., (1992) *Risk Society: Towards a New Modernity*. New Delhi: Sage
- Bereuter, D., and Lis, J., (2004) 'Reorienting Transatlantic Defense', *The National Interest*, Summer 2004
- Brown, B., (2005) 'Roundtable Discussions on Repairing U.S.-European Relations', *American Foreign Policy Interests*, Vol. 27
- Bugajski, J., and Teleki, I., (2005) 'Washington's New European Allies: Durable or Conditional Partners?', *The Washington Quarterly*, Vol. 28, No. 2
- Cohen, H. J., (2004) 'The Bush Doctrine of Strategic Preemption: A Revolutionary Upheaval or a Predictable Evolution of the International System?' *American Foreign Policy Interests*, Vol. 26, 2004
- Coonen, S., (2006) 'The Widening Military Capabilities Gap between the United States and Europe: Does it Matter?' *Parameters*, Autumn 2006
- Cox, M., (2004) 'Empire, imperialism and the Bush doctrine', *Review of International Studies*, Vol. 30
- Croci, O., (2003) 'A Closer Look at the Changing Transatlantic Relationship', *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8
- Danchev, A., (2005) 'How Strong are Shared Values in the Transatlantic Relationship?', *British Journal of Politics and International Relations*, Vol. 7
- Davis, J., (2003) 'Implications of Preventive Wars for Collective Security'
- Diedrichs, U., 'The Development of the European Security and Defence Policy and its Implications for NATO: Cooperation and Competition', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 3, No. 1
- Dombrowski, P., and Payne, R. A., (2003) 'Global Debate and the Limits of the Bush Doctrine', *International Studies Perspectives*, Vol. 4
- Dowd, A., (2004) 'A Different Course? America and Europe in the 21st Century', *Parameters*, Autumn 2004

- Doyle, R. B., (2007) 'The US National Security Strategy: Policy, Process, Problems, *Public Administration Review*, July/August 2007
- Dunn, 2005, D. H., (2005) 'A Doctrine Worthy of the Name? George W. Bush and the Limits of Pre-emption, Pre-eminence, and Unilateralism' *Diplomacy and Statecraft*, No. 17
- Eliasson, J., (2007) 'Surviving Turbulence in Transatlantic Relations', *International Studies Review*, Vol. 9
- Everts, S., (2004) 'The ultimate test case: can Europe and America forge a joint strategy for the wider Middle East?', *International Affairs*, Vol. 8, No. 4
- Flockhart, T., (2004) 'Trans-Atlantic Relations After the War in Iraq: Returning to – or Departing from – 'Normal Politics'?', *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 5, No. 3
- Gaddis, J. L., (2002) 'A Grand Strategy' *Foreign Policy*, November/December 2002
- Gates, R. M., (2009) 'A Balanced Strategy', *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1
- Glennon, M. J., (1995) 'Sovereignty and Community After Haiti: Rethinking the Collective Use of Force' *The American Journal of International Law*, Vol. 89, No. 1
- Gray, C., (2002) 'The US National Security Strategy and the New 'Bush Doctrine' on Preemptive Self-defense, *Chinese Journal of International Law*, 2002
- Guertner, 2007, G. L. (2007) 'European Views of Preemption in US National Security Strategy', *Parameters*, Summer 2007
- Haass. R., and Indyk, M., (2009) 'Beyond Iraq', *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1
- Herms Drath, V., (2006) 'Toward a New Atlanticism', *American Foreign Policy Interests*, Vol. 28
- Hockenos, P., (2008) 'U.S. & Europe: Partnership of Equals', *World Policy Journal*, Winter 2008/9
- Hodge, C., (2007) 'Strategic Drift in the Expeditionary Era: NATO in the New World', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 5, No. 1
- Howorth, J., (2005) 'The Euro-Atlantic Security Dilemma: France, Britain, and the ESDP', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 3, No. 1
- Janssen, D., (2004) 'Preventive Defense and Forcible Regime Change: A Normative Assessment', *Journal of Military Ethics*, Vol. 3, No. 2
- Jervis, R., (2003) 'Understanding the Bush Doctrine', *Political Science Quarterly*, Vol. 118, No. 3
- Jervis, R., (2005) 'Why the Bush Doctrine cannot be sustained', *Political Science Quarterly*, Vol. 120, No. 6
- Jones, E., (2004) 'Debating the transatlantic relationship: rhetoric and reality', *International Affairs*, Vol. 80, No. 4
- Kagan, R., (2007) 'End of Dreams, Return of History' *Policy Review*, August & September 2002
- Kavalski, E., (2005) 'The Balkans after Iraq...Iraq after the Balkans. Who's Next?', *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 6, No. 1
- Kay, S., (2005) 'What Went Wrong with NATO?', *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 18, No. 1

- Kellner, D., (2004) 'Preemptive Strikes and the War on Iraq: A Critique of Bush Administration Unilateralism and Militarism', *New Political Science*, Vol. 26, No. 3
- Kupchan, C., (2006) 'The Fourth Age: The Next Era in Transatlantic Relations', *The National Interest*, Sept./Oct. 2006
- Kurth, J., (2005) 'Global Threats and American Strategies: From Communism in 1955 to Islamism in 2005' *Orbis*, Fall 2005
- Kwok, J., (2005) 'Mending NATO: Sustaining the Transatlantic Relationship', *Harvard International Review*, Summer 2005
- Lind, M., (2007) 'Beyond American Hegemony', *The National Interest*, May/June 2007
- Lindley-French, J., (2003) 'Iraq and the Transatlantic Political-Security Mess', *American Foreign Policy Interests*, Vol. 25
- Mattoo, A., and Subramanian, A., (2009) 'From Doha to the Next Bretton Woods', *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1
- McCormick, J., (2005) 'American Exceptionalism: The Implications for Europe', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 3, No. 2
- Mead, W., (2009) 'Change They Can Believe In', *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1
- Menon, A., (2004) 'From Crisis to catharsis: ESDP after Iraq', *International Affairs*, Vol. 80, No. 4
- Michta, A., (2006) 'Transatlantic Troubles: Are the America's loss?', *The National Interest*, Nov./Dec. 2006
- Miller, S., (2005) 'Terrifying Thoughts: Power, Order, and Terror After 9/11', *Global Governance*, Vol. 11
- Moens, A., (2006) 'Transatlantic Bipolarity and NATO's Global Role', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 4, No. 2
- Moustakis, F., and Chaudhuri, R., (2005) 'The Transatlantic Alliance Revisited: Does America Still Need 'Old Europe'?', *Defense & Security Analysis*, Vol. 21, No. 4
- Nagan, W. P., (2004) 'The New Bush National Security Doctrine and the Rule of Law' Institute for Human Rights, Peace, and Development Draft
- Neuhold, H., (2003) 'Transatlantic Turbulences: Rift or Ripples?', *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8
- Newmann, W. W., (2002) 'Reorganizing for National Security and Homeland Security', *Public Administration Review*, Vol. 62
- Overhaus, M., (2004) 'In Search of a Post-Hegemonic Order: Germany, NATO and the European Security and Defence Policy', *German Politics*, Vol. 13, No. 4
- Payne, R. A., et al. (2004) 'The Bush Doctrine : Rest in Peace?', *Defence Studies*, Vol. 4, No. 1
- Perry, G., (2006) 'Imperial Democratization: Rhetoric and Reality', *Arab Studies Quarterly*, Vol. 28, No. 3&4
- Peters, I., (2004) 'ESDP as a Transatlantic Issue: Problems of Mutual Ambiguity', *International Studies Review*, Vol. 6

- Peterson, J., (2004) 'America as a European power: the end of empire by integration?', *International Affairs*, Vol. 80, No. 4
- Puchala, D., (2005) 'The Atlantic Community in the Age of International Terrorism', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 3, No. 1
- Record, J., (2003) 'The Bush Doctrine and War with Iraq', *Parameters*, Spring 2003
- Rees, W., (2003) 'Transatlantic Relations and the War on Terror', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 1
- Rees, W., and Aldrich, R., (2005) 'Contending cultures of counterterrorism: transatlantic divergence or convergence?', *International Affairs*, Vol. 81, No 5
- Romero, F., (2008) 'A Discussion of Public Opinion Trends in Transatlantic Relations', *The Journal of the European Left*, Winter 2008
- Sarotte, M., (2005) 'Transatlantic Tension the Threat Perception', *Naval War College Review*, Vol. 58, No. 4
- Schmidt, P., (2005) 'Bowling by the same rules? EU-United Nations Relations and the Transatlantic Partnership', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 3, No. 1
- Shapiro, J., and Byman, D., (2006) 'Bridging the Transatlantic Counterterrorism Gap', *The Washington Quarterly*, Autumn 2006
- Slaughter, A.M., (2009) 'America's Edge', *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1
- Sloan, S., (2004) 'U.S. Hegemony and the Transatlantic Alliance', *Baltic Defence Review*, Vol. 1, No. 11
- Stuart, D., (2004) 'NATO and the wider world: from regional collective defence to global coalitions of the willing', *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 58, No. 1
- Terriff, T., (2004) 'Fear and Loathing in NATO: The Atlantic Alliance After the Crisis over Iraq', *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 5, No. 3
- The PSR Center for Global Security and Health, (2002) 'Doctrine of Global Hegemony and Preemption : The National Security Strategy of the United States of America', *PSR Issue Brief*, October 2002
- Viksnins, G. J., (2003) 'New Europe, New Problems', *The National Interest*, Fall 2003
- Walker, J., (2007) 'NATO's Litmus Test: Prioritizing Afghanistan', *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 5, No. 2
- Weber, C., (2005) 'Securitising the Unconscious: The Bush Doctrine of Preemption and *Minority Report*' *Geopolitics*, Vol. 10